

Redogörelse

1983/84: 3

Fullmäktiges i riksgäldskontoret förvaltningsberättelse för budgetåret 1982/83

Till Riksdagen

Fullmäktige i riksgäldskontoret får härmed jämlikt 13 § Lagen (1982: 1158) om riksgäldskontoret avge berättelse över förvaltningen av riksgäldskontoret under budgetåret 1983/84.

SVEN HEURGREN

PAUL JANSSON

VALTER KRISTENSON

TAGE SUNDKVIST

MAJ-LIS LANDBERG

ERIK HOVHAMMAR

LARS TOBISSON

LARS KALDERÉN

Riksgäldsdirektör

Jan Skogström

Innehållsförteckning

1. Riksgäldskontorets uppgifter	sid 3
2. Den ekonomiska utvecklingen	sid 4
Budgetunderskottets utveckling	sid 4
Bytesbalansen och dess finansiering	sid 6
Den svenska ränteutvecklingen	sid 8
3. Budgetunderskottets effekter på likviditet och valutaflöde	sid 10
4. Riksgäldskontorets upplåning i Sverige	sid 13
Allmän översikt	sid 13
Översikt över lånemarknaderna	sid 15
5. Riksgäldskontorets utlandsupplåning	sid 20
Den internationella ränte- och valutakursutvecklingen	sid 20
Utlandsupplåningens inriktning	sid 23
Nyupplåningen under budgetåret	sid 24
Betalningsströmmarna för utlandslånen	sid 27
Utlandsskulden och dess kostnader	sid 28
6. Statsskulden	sid 33
Storlek och utveckling	sid 33
Statsskuldens kostnader	sid 36
7. Garantigivning	sid 38
8. Övriga uppgifter	sid 41
Lönsparatet	sid 41
Statligt stöd till politiska partier	sid 42
Rörliga krediter	sid 43
Statsskuldboken	sid 43
9. Riksgäldskontorets organisation och resurser	sid 45
10. Tabellbilaga	sid 50

Förord

Den verksamhetsberättelse för budgetåret 1982/83, som nu föreligger, beskriver kontorets huvudsakliga aktiviteter mot bakgrund av en skildring av finansiella förhållanden i Sverige och omvärlden. För dem som vill tränga djupare in i statsupplåningens detaljer ger riksgäldskontoret också ut en *Statistisk Årsbok*. Den innehåller utdrag ur kontorets räkenskaper och detaljerade beskrivningar av de låneoperationer som genomförts under budgetåret, liksom statistik om utestående lån, statsskuld m m. Årsboken beräknas utkomma inom den närmaste månaden. Verksamhetsberättelsen och årsboken kan båda beställas från riksgäldskontorets informationsfunktion.

Stockholm i oktober 1983

Sven Heurgren

Ordförande i riksgäldsfullmäktige

Lars Kalderén

Riksgäldsdirektor

1.

Riksgäldskontorets uppgifter

Riksgäldskontoret är ett riksdagens verk och förvaltas av riksgäldsfullmäktige. Kontoret har hand om statens upplåning inom och utom landet samt förvaltningen av statsskulden. Dessutom har kontoret till uppgift att utfärda statliga kreditgarantier, bl a till svenska varv och till rederier.

Riksgäldskontoret kan ta upp lån bl a för att

- täcka underskott i statsbudgeten
- fullgöra garantier
- tillhandahålla rörliga krediter till affärsverk och vissa myndigheter
- amortera och inlösa statslån
- förstärka valutareserven.

I riksgäldskontorets uppgifter ingår vidare att administrera lönsparandet, att sköta redovisningen för riksdagsförvaltningen och riksdagens andra verk utom riksbanken samt att utföra intern revision inom samma område.

Grundläggande bestämmelser om riksgäldskontoret och dess uppgifter finns i lagen (1982:1158) om riksgäldskontoret.

Låneformer på den svenska marknaden

De viktigaste låneformerna är ränteobligationer, sparobligationer, premieobligationer, statsskuldförbindelser, skattkammarväxlar och dagslån hos bankerna. Från och med den 1 juli 1982 ger riksgäldskontoret dessutom ut statsskuldväxlar.

Med dessa låneformer vänder sig riksgäldskontoret till kapitalmarknadsinstitutionen, främst försäkringsbolagen och AP-fonden, samt till bankerna, företagen och hushållen. En viss upplåning sker dessutom direkt i riksbanken. Hur statsupplåningen sker med avseende på tidpunkt, villkor, låneformer, belopp och långivare är av betydelse också för kreditpolitiken. Riksgäldskontoret arbetar därför i nära kontakt med riksbanken i syfte att samordna statsskuldpolitiken med riksbankens kreditpolitik.

Utlandsupplåning

Sedan 1977 har riksgäldskontoret bedrivit en omfattande upplåning utomlands för att finansiera underskottet i Sveriges bytesbalans. Upplåningen sker i nära samverkan med riksbanken och finansdepartementet.

Garantigivning

Det statliga stödet till varv och rederier omfattar numera en rad åtgärder från statens sida. Bland dessa ingår garantier, avskrivningslån, likviditetsstöd till rederier i form av garantier och ett system med värdegarantier för de statsägda varven. Stödåtgärderna administreras av riksgäldskontoret inom av riksdagen uppdragna ramar, i nära samverkan med industri- och kommunikationsdepartementen.

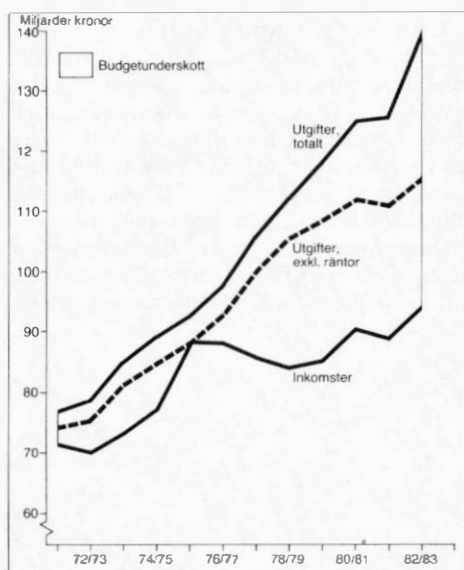
2.

Den ekonomiska utvecklingen

Budgetunderskottets utveckling

Under första delen av 1970-talet utvecklades såväl statens inkomster som utgifter, mätta i fasta priser, i samma snabba takt – i genomsnitt ca 5 procent årligen, se **figur 1**. Sedan budgetåret 1975/76 har statens inkomster endast ökat svagt, medan däremot utgifterna fortsatt att öka i nästan samma expansiva takt som under första hälften av 1970-talet. Under de senaste fyra budgetåren har emellertid räntekostnaderna för statsskulden svarat för huvuddelen av den reala utgiftsökningen. Statens utgifter i fasta priser, frånräknat räntekostnaderna, ökade med i genomsnitt drygt 2 procent per år under dessa fyra år, medan ökningen av de totala statsutgifterna uppgick till knappt 6 procent. Detta

Fig 1. Statens inkomster och utgifter

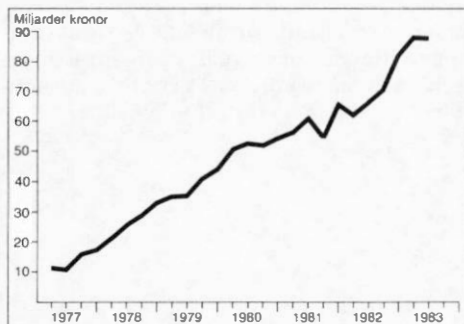

kan jämföras med motsvarande ökningstal under 1970-talet – ca 6 procent för de totala statsutgifterna och ca 5 procent räknat exklusive ränteutgifter. Det senaste budgetåret kännetecknades dock åter av en tilltagande ökningstakt för statsutgifterna såväl inklusive som exklusive ränteutgifter. Samtidigt ökade även statsinkomsterna, men i väsentligt långsammare takt än de totala statsutgifterna.

Det statliga budgetunderskottet växte därmed snabbt under budgetåret 1982/83, se **figur 2**. Det kassamässiga budgetunderskottet uppgick till 87,7 miljarder kronor i löpande priser – en ökning med 21 miljarder kronor från föregående budgetår, se **tabell 1**. Budgetunderskottet i procent av bruttonationalprodukten (BNP) steg från 11,6 procent kalenderåret 1981 till 13,1 procent kalenderåret 1982, se **figur 3**.

Budgetunderskottet 1982/83 finansierades av en lika stor statlig upplåning och därmed en fortsatt snabb ökning av statsskulden. Statsskulden uppgick vid slutet av budgetåret 1982/83 till 407 miljarder

Fig 2. Det statliga budgetunderskottet, löpande 12-månadsvärden¹⁾, 1977–1983

¹⁾ Den oregelbundna utvecklingen av tolv månaderskurvan under budgetåret 1981/82 beror på en omläggning av utbetalningsrutinerna för kommunalskattebidrag den 1 juli 1981. Från och med juli 1981 betalas dessa ut varje månad istället för som tidigare varannan månad.

Tabell 1. Kassamässigt budgetunderskott 1978/79–1982/83 (miljarder kronor)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Inkomster	119,7	132,5	155,3	165,3	189,3
Utgifter	-158,3	-182,5	-215,2	-253,9	-278,2
Transaktioner vid sidan om statsbudgeten m m	+ 3,1	- 2,8	- 1,1	+ 1,4	+ 1,0
Underskott	- 35,5	- 52,8	- 61,0	- 66,7	- 87,7
Finansiering					
Ökning av statsskulden	33,8	53,0	60,9	66,7	87,6
Förändring av kassa ¹	1,7	- 0,2	0,1	0,0	0,1

¹ Minustecken anger ökad kassabehållning

kronor* – en ökning med 27 procent sedan föregående budgetårsskifte. Vid 1982 års slut motsvarade statsskulden 61 procent av BNP jämfört med 52 procent ett år tidigare.

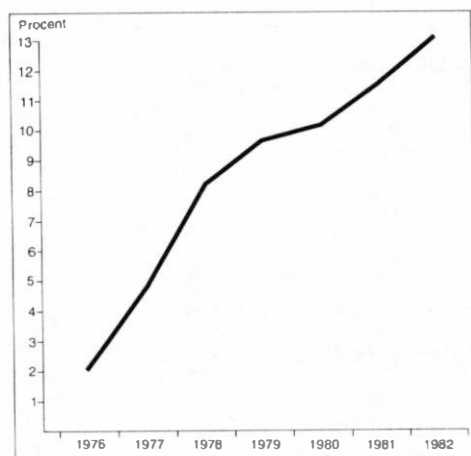
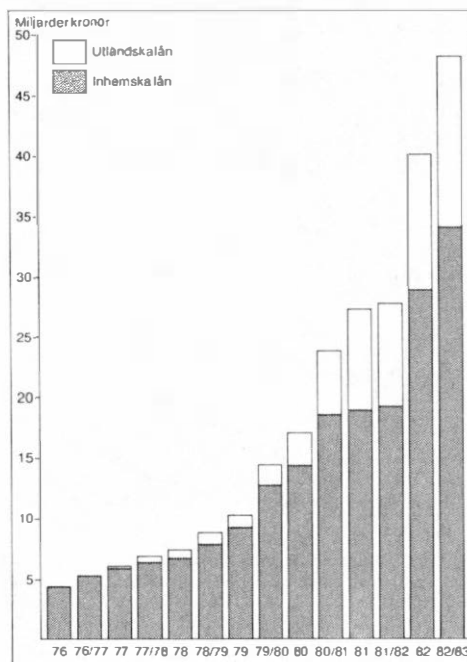
Den snabba ökningen av statsskulden i förening med ett höjt ränteläge, har lett till att ränteutgifterna för statsskulden sedan ingången av 1980-talet stigit dramatiskt, se figur 4. Dessa uppgick under budgetåret 1982/83 till 48,2 miljarder kronor** – en ökning med drygt 20 miljarder kronor sedan föregående budgetår. Ökningen berodde dels på den snabba tillväxten av stats-

upplåningen, dels på att en större andel av denna gav upphov till räntebetalningar redan under samma budgetår – en konsekvens av införandet av de kortfristiga statsskuldväxlarna. Vidare ökade de realiserade valutaförlusterna kraftigt som en följd av devalveringen i oktober 1982. Räntebetalningarna till utlandet steg under budgetåret 1982/83 till 14,0 miljarder kronor från 8,5 miljarder kronor året innan (inklusive realiserade valutaförluster).

Budgetunderskottet 1982/83 finansierades till 22 procent utomlands och till 78

* Den utländska statsskulden anges här och i fortsättningen i valutakurser vid upplåningstillfället (om ej annat anges). Om statsskulden beräknas enligt valutakurser per 1983-06-30 uppgick den till 438 miljarder kronor.

** Inklusive realiserade valutaförluster om 4,3 miljarder kronor.

Fig 3. Budgetunderskottet i procent av BNP**Fig 4. Räntebetalningar på statsskulden**

procent inom landet – eller i ungefär samma proportioner som föregående budgetår. Introduceringen av statsskuldväxlar innebär en dramatisk omsvängning av den inhemska finansieringen – budgetunderskottet finansierades därmed till hela 71 procent utanför banksystemet att jämföra med 24 procent ett budgetår tidigare. Riksbanken avvecklade en stor del av sitt statspappersinnehav, medan däremot upplåningen inom det övriga banksystemet fortsatte att öka.

Bytesbalansen och dess finansiering

Omfattningen av riksgäldskontorets upplåning utomlands bestäms dels av utvecklingen av den svenska bytesbalansen, dels av de icke-statliga sektorernas (dvs i huvudsak företag och kommuner) nettoupplåning utomlands. Riksbanken har i allmänhet önskat hålla valutareserven ungefär på oförändrad real nivå och detta förutsätter att den totala svenska upplåningen utomlands motsvarar underskottet i bytesbalansen. Statens andel av denna upplåning bestäms därmed av hur mycket företag och kommuner lånar upp och/eller återbetalar i utlandet. De icke-statliga sektorernas nettokapitalflöden påverkas i sin tur starkt av kredit- och räntepolitiken i Sverige och utomlands. På grund av relativt stor utlandsupplåning av företag och kommuner i mitten av 1970-talet har dessa sektorer haft stora återbetalningar till utlandet de senaste åren. En kreditpolitisk målsättning har varit att dessa återbetalningar i största möjliga utsträckning skall

kompenseras genom en motsvarande nyupplåning utomlands av företag och kommuner. Därmed skulle den statliga utlandsupplåningen i princip motsvara storleken av det svenska bytesbalansunderskottet. Denna målsättning har inte varit möjlig att förverkliga annat än på något års sikt; för tex ett enskilt kvartal kan betydande avvikelser förekomma.

Som framgår av tabell 2 ökade underskottet i bytesbalansen från drygt 14 miljarder kronor budgetåret 1981/82 till 17,5 miljarder kronor budgetåret 1982/83. Ökningen av underskottet berodde helt och hållet på de ökade räntebetalningarna till utlandet. Handelsbalansen förbättrades nämligen under perioden, i synnerhet under första halvåret 1983 – sannolikt en konsekvens av devalveringen och en begynnande konjunkturuppgång utomlands.

Den icke-statliga nettokapitalimporten uppgick budgetåret 1982/83 till ungefärligen 5 miljarder kronor att jämföra med en nettokapitalexport på drygt 2 miljarder kronor året före. Av figur 5 framgår att den icke-statliga nettokapitalimporten under budgetåret 1982/83 i sin helhet var hänförlig till andra halvåret 1982. Omsvängningen från en stor nettokapitalexport under första halvåret 1982 till nettokapitalimport under andra halvåret var sannolikt till stor del en konsekvens av den kreditpolitiska åtstramning som ägde rum under sommaren och hösten 1982 samt av devalveringen i oktober 1982. Trots att räntepolitiken successivt lättades under första halvåret 1983, låg det svenska ränteläget likväl över omvärldens. Den minskade räntedifferensen ledde dock till att företagens och kommunernas nyupplåning

Tabell 2. Bytesbalansen och dess finansiering (miljarder kronor)

	1980	1981	1982	1981/82	1982/83
A. Handelsbalans	-11,4	- 2,1	- 6,0	- 0,9	0,5
B. Räntebetalningar, netto	- 6,0	-11,2	-16,2	-14,6	-17,9
C. Övriga tjänster och transfereringar, netto	- 1,1	- 0,9	1,3	1,1	- 0,1
D. Bytesbalans (A+B+C)	-18,5	-14,2	-20,9	-14,4	-17,5
E. Icke-statliga kapitaltransaktioner ¹	- 3,4	8,3	2,9	- 2,3	5,2
F. Valutaflöde (D+E)	-21,9	- 5,9	-18,0	-16,7	-12,3
G. Statlig upplåning ²	21,5	7,1	-18,6	14,8	15,3
H. Riksbankstransaktioner ³	0,4	4,1	4,1	2,6	4,1
I. Förändring av valutareserven (F+G+H)	0,0	5,3	4,7	0,7	7,1

¹ Inkluderar statligt utlandsbistånd och restposten.

² Kan skilja sig från riksgäldskontorets uppgifter p.g.a. bokföringskurser m.m.

³ Inkluderar riksbankens kapitaltransaktioner, tilldelning av speciella dragningsrätter samt valutareservens kursförändring.

Källa: Riksbanken

utomlands åter blev mindre än deras amorteringar till utlandet.

Valutaflödet (definierat som summan av bytesbalansens underskott och de icke-statliga sektorernas kapitaltransaktioner) kunde begränsas till omkring 11 miljarder kronor budgetåret 1982/83 och den statliga utlandsupplåningen till ca 14,4 miljarder kronor. Valutarenserven uppgick 1982-06-30 till närmare 20 miljarder kronor och 1983-06-30 till närmare 27 miljarder kronor. Sambandet mellan valutaflöde, statlig upplåning samt valutarenservens förändring framgår av figur 6. Valutarenserven har alltså kunnat hållas relativt stabil under de senaste åren tack vare att valutaflödet motverkats av en omfattande statlig upplåning utomlands.

Sveriges växande utlandsskuld har medfört att den totala skuldtjänstkvoten, dvs

Fig 5. Bytesbalans, icke-statliga kapitaltransaktioner och valutaflöde

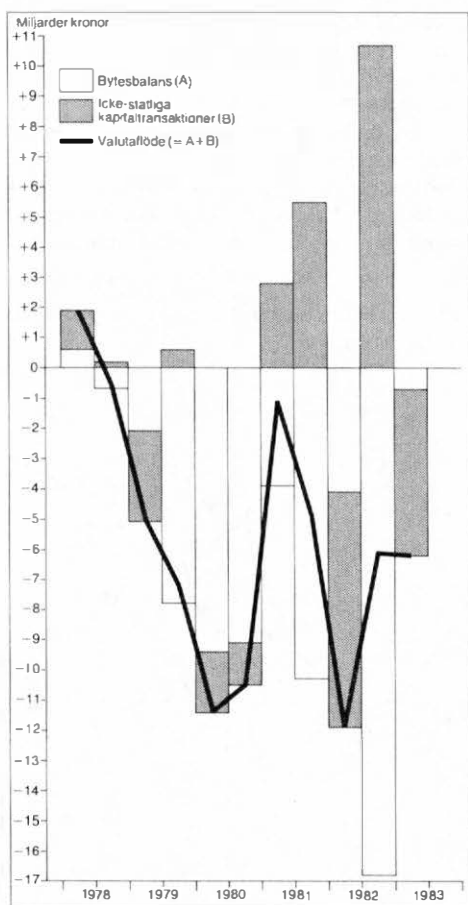

Fig 6. Valutaflöde, statlig upplåning samt förändring av valutarenserven

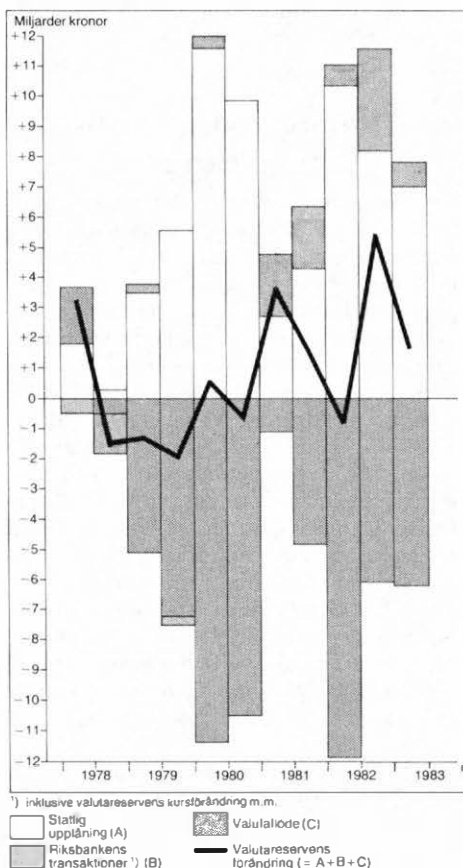
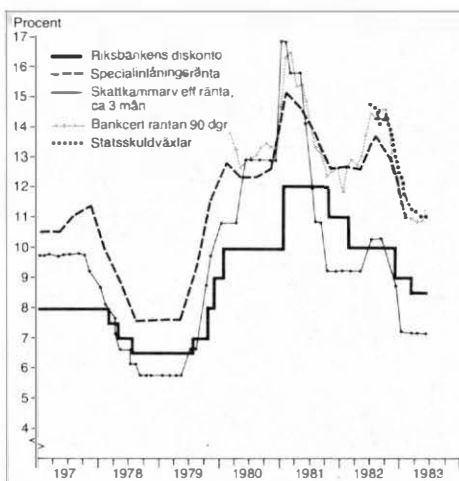

Fig 7. Den svenska ränteutvecklingen

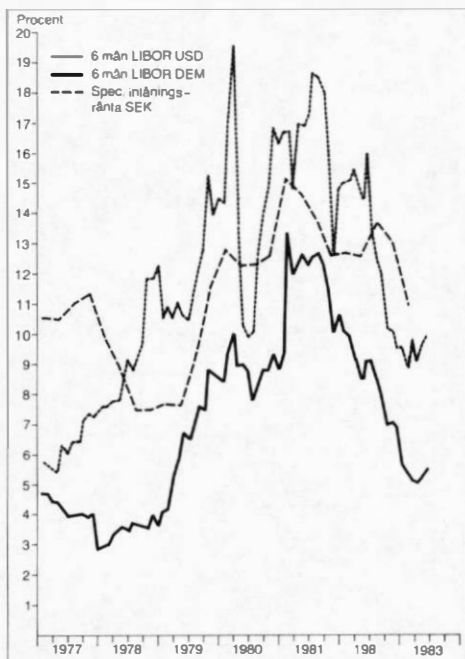

summan av räntor och amorteringar till utlandet i procent av exporten av varor och tjänster, har ökat från drygt 6 procent 1977 till drygt 18 procent 1982.

Den svenska ränte- utvecklingen

Det svenska diskontot, som sedan mars 1982 legat på 10 procent sänktes till 9 procent i januari 1983 och till 8,5 procent i april 1983. Som framgår av **figur 7**, sid 7 steg emellertid de korta penningmarknadsräntorna som t ex bankernas specialinlåningsränta och bankcertifikaträntan under sommaren och hösten 1982. Riksbankens straffränta, som i hög grad styr utvecklingen på den korta penningmarknaden, låg under sommaren 1982 på 14 procent. Från den 18 juni till den 9 september uttogs dessutom en särskild avgift om 2 procent för banker som hade straffräntebelagd upplåning i riksbanken under längre tid. Straffräntan höjdes till 15 procent den 9 september, då den särskilda avgiften borttogs, och till 17 procent den 30 september 1982. Syftet med denna politik

Fig 8. De korta räntorna för kronor (SEK), US Dollar (USD) och tyska mark (DEM)

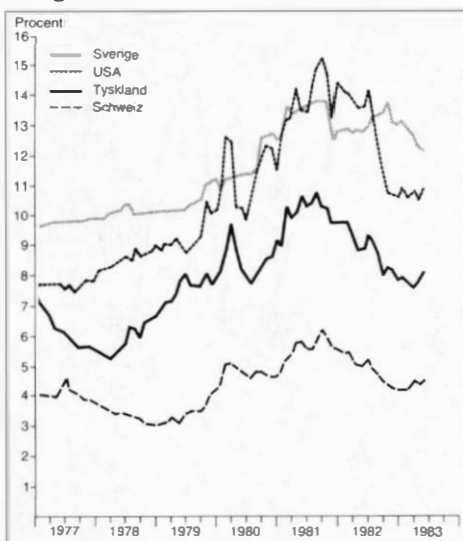
var att hålla de korta penningmarknadsräntorna uppe för att begränsa den tidigare under året stora nettokapitalexporten från den privata sektorn. Efter devalveringen vände denna kapitalexport till en kapitalimport. Straffräntan kunde successivt sänkas, först till 15 procent i oktober, sedan till 12 procent i samband med diskontosänkningen i januari 1983 och slutligen till 11 procent i mars 1983. De korta penningmarknadsräntorna har också sjunkit successivt sedan hösten 1982.

Skattkammарväxeldiskontot sänktes vid ett par tillfällen under andra halvåret 1982 – vid mitten av 1982 låg räntan för tre månaders skattkammарväxlar på 10 procent och i början av 1983 på 7 procent. Denna nivå bibehölls sedan under första halvåret 1983. Räntenivån för skattkammарväxlar låg under hela budgetåret på en så pass låg nivå, att försäljningen av skattkammарväxlar på marknaden var mycket obetydlig.

Räntan på statsskuldväxlar följde under budgetåret nära bankcertifikaträntan – i genomsnitt under året låg statsskuldväxlaräntan på 180-dagars växlar en kvarts procentenhet över räntan på 90-dagars bankcertifikat.

Som framgår av **figur 8** har den förda räntepolitiken medfört att den svenska marknadsräntan (i **figur 8** representerad av bankernas specialinlåningsränta) under senare år rört sig i intervallet mellan rän-

Fig 9. Effektiv ränta för 10-åriga statsobligationer

torna för US dollar och tyska mark, två av de viktigaste valutorna för Sveriges del. Under sommaren 1982 förstärktes emellertid det svenska ränteläget gentemot dollarräntorna, så att den svenska räntan kom att ligga över dessa. Under första halvåret 1983 minskade räntedifferensen mot dollarräntorna något, men den svenska räntan fortsatte likväl att ligga över dessa. Det svenska ränteläget stärktes även gentemot det tyska under budgetåret 1982/83.

Utvecklingen av den långa räntan belyses i **figur 9**, där den effektiva räntan för långa statsobligationer i Sverige jämförs med motsvarande i USA, Västtyskland och Schweiz. Som framgår har den långa svenska räntan sedan 1977 legat över motsvarande räntor i de andra länderna, med undantag av att räntorna på amerikanska statspapper under budgetåret 1981/82 låg över motsvarande svenska räntor. Under budgetåret 1982/83 låg dock de svenska räntorna åter över de amerikanska.

Emissionsräntan för tioåriga svenska statsobligationer, som sedan januari 1982 legat på 12,75 procent, sänktes till 12,5 procent i samband med diskontosänkningen i januari år 1983 – dvs betydligt mindre än diskontosänkningen. Motivet till detta var att förbättra relationen mellan långa och korta placeringar. Normalt sett skall långa placeringar ge bättre avkastning än korta, men då valutaläget krävde höga korta räntor bedömdes det inte som önskvärt att upprätthålla denna relation. Vid diskontosänkningen i april sänktes den långa obligationsräntan emellertid i motsvarande grad – till 12 procent.

3.

Budgetunderskottets effekter på likviditet och valutaflöde

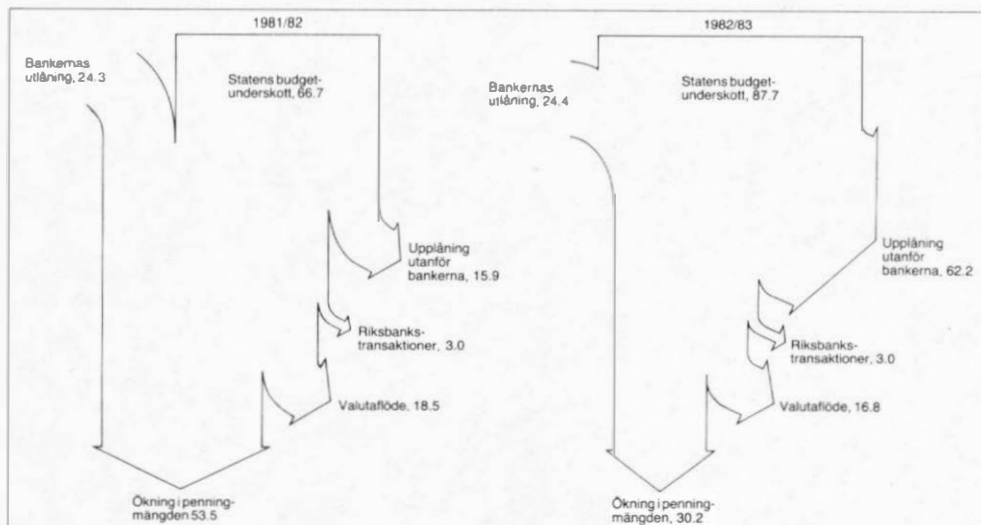
De stora statliga budgetunderskotten påverkar i växande utsträckning den svenska kreditmarknaden och likviditetsökningen i ekonomin. Därigenom har budgetunderskotten och deras finansiering blivit alltmer betydelsefulla för utvecklingen av bytesbalansen, inflationen och det finansiella utrymmet för andra sektorer, främst näringslivet och bostadsbyggandet.

Figur 10 belyser dessa samband för de två senaste budgetåren. Det statliga budgetunderskottet leder till ett motsvarande tillskott av likviditet till den svenska ekonomin. En del av detta likviditetstillskott kan dock dras tillbaka genom riksgäldskontorets upplåning på den svenska marknaden utanför bankerna, dvs främst från

AP-fonden, försäkringsbolagen och allmänheten (huvudsakligen företag och hushåll). Under de senaste åren har statskuldpolitiken syftat till att öka denna upplåning, och som framgår av figuren steg upplåningen synnerligen kraftigt under det gångna budgetåret. Detta var en följd av att riksgäldskontoret genom statskuldväxlarna lyckades kanalisera en betydande del av företagens överskottslikviditet till staten (för en närmare beskrivning av de den 1 juli 1982 introducerade statsskuldväxlarna, se detta avsnitt, kap 4).

Den del av budgetunderskottet som inte kan finansieras på marknaden utanför bankerna motsvarar den likviditetsökning

Fig 10. Penningmängdspåverkande faktorer budgetåren 1981/82 och 1982/83, miljarder kronor

i ekonomin, dvs det tillskott av köpkraft, som budgetunderskottet och dess finansiering ger upphov till. Denna del är lika med summan av riksgäldskontorets upplåning utomlands, i riksbanken och i de svenska bankerna och kan kallas statens nettoeffekt.

Den andra huvudsakliga orsaken till att likviditeten ökar i den svenska ekonomin är bankernas utlåning. I figuren utgörs denna av en nettoberäkning, bestående dels av expansiva faktorer såsom bankernas förvärv av bostadsobligationer och deras utlåning till företag, kommuner och hushåll, dels av kontraktiva faktorer i bankernas balansräkningar. För budgetåret 1982/83 var bankernas nettoutlåning ungefär lika stor som under föregående budgetår.

Riksbanken kan genom sina egna transaktioner antingen minska eller öka likviditeten i den svenska ekonomin. En minskning kan ske t ex genom indragning av likviditet till investeringskonton, likviditetskonton eller vinstutjämningskonton, och en ökning uppnås genom att frisläppa så-

dana medel. Riksbankstransaktionerna har normalt varit likviditetsindragande under senare år.

Likviditetsökningen i den svenska ekonomin blev för budgetåret 1982/83 avsevärt mindre än under föregående budgetår – 47 miljarder kronor jämfört med närmare 69 miljarder kronor. Detta motsvarade en ökning av penningmängden med cirka 13 procent, se **figur 11**. Av figuren framgår också att statens nettoeffekt lett till en neddragning av likviditetstillväxten. Valutautflödet – som finansierades av en del av likviditetsökningen – växte endast svagt och ökningen av penningmängden stannade därmed vid drygt 8 procent, se **figur 12**. Med hänsyn till att inflationstakten uppgick till närmare 9 procent och att aktiviteten i den svenska ekonomin samtidigt ökade något måste denna penningmängdsökning betraktas som relativt måttlig.

Den avtagande ökningstakten för penningmängden beror som ovan nämnts till största delen på omsvängningen i den statliga upplåningen från banksektorn till företagen via statsskuldväxlarna, vilka inte inräknas i penningmängden. Den utestående volymen statsskuldväxlar motsvarade den 30 juni 1983 cirka 25 procent av penningmängden. Genom att statsskuldväxlarna är relativt kortfristiga skulle denna upplåning med kort varsel kunna

Fig 11. Budgetunderskottets likvidiserande effekt, löpande 12-månadersvärden

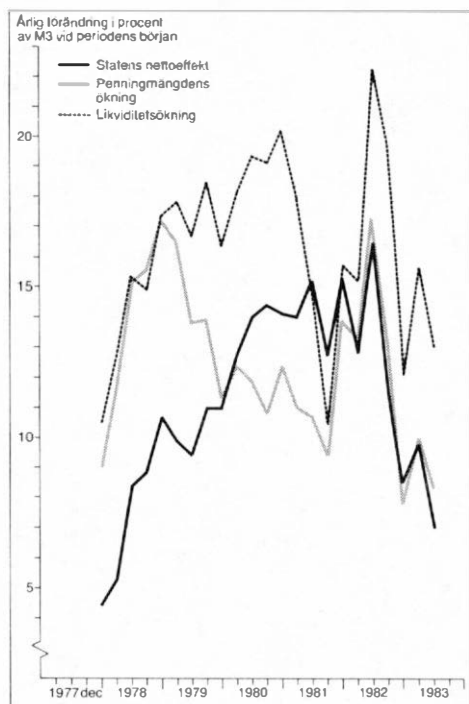

Fig 12. Likviditet, penningmängd och valutaflöde, löpande 12-månadersvärden

förvandlas till likvida medel och därmed ge upphov till en avsevärd påspädning av köpkraften i ekonomin – för såvitt inte riksgäldskontoret i en sådan situation lyckades motverka likvidiseringen av statsskuldväxlarna genom att öka den övriga upplåningen utanför banksystemet, dvs i huvudsak hos hushållen. Stora likviditetstillskott skulle i sin tur ge upphov till ett ökat valutautflöde och/eller en hastigt växande penningmängd. Bl a mot denna bakgrund har regeringen bedömt det som angeläget att stimulera hushållens sparande och tillsatte därför i januari 1983 en expertgrupp med uppgift att utreda dessa frågor.

4.

Riksgäldskontorets upplåning i Sverige

Allmän översikt

Under den senaste femårsperioden har budgetunderskottet ökat kraftigt. För budgetåret 1982/83 uppgick det till närmare 88 miljarder kronor jämfört med 67 miljarder kronor under föregående budgetår, se tabell 3. Av budgetunderskottet finansierades knappt 19 miljarder kronor eller 22 procent på utländska marknader. Detta innebar en ökning med 3 miljarder kronor jämfört med föregående år då utlandsupplåningen svarade för 24 procent. Eftersom samtidigt budgetunderskottet steg med 21 miljarder kronor kom staten att ställa öka-
de anspråk på den svenska kreditmarknaden. Den inhemska finansieringen blev nära 69 miljarder kronor jämfört med nära 51 miljarder kronor för föregående budgetår. Till beloppet 69 miljarder skall sedan läggas 36 miljarder avseende upplåning för omsättning av förfallande lån.

De riktlinjer för statsskuldspolitiken som riksdagen uttalat sig för innebär att statsupplåningen skall medverka till att minska budgetunderskottets likviditets-
skapande effekter. Detta skall ske genom att så mycket som möjligt av upplåningen sker på den svenska marknaden utanför bankerna. Mot denna bakgrund infördes den 1 juli 1982 ett nytt upplåningsinstru-

ment, sk statsskuldväxlar. Det främsta syftet med denna upplåningsform var att öka upplåningen främst hos företagen. En gynnsam vinstutveckling i förening med en svag investeringsutveckling hade nämligen lett till en betydande överskottslikviditet hos företagen. Statsskuldväxlarna blev det instrument med vilket denna likviditet kunde kanaliseras till staten. Försäljningen av statsskuldväxlar överträffade vida förväntningarna. Därmed kunde budgetunderskottet 1982/83 till en mycket stor del – hela 71 procent – finansieras utanför banksystemet.

Samtidigt med strävan att öka upplåningen utanför banksystemet har det dock ansetts angeläget att begränsa budgetunderskottets räntedrivande effekter. Det har medfört att räntenivån för statens räntebärande obligationer hållits medvetet låg. Mot denna bakgrund har det – trots den stora upplåningen mot statsskuldväxlar – inte varit möjligt att undvika en fortsatt ökning av statens upplåning i bankerna. Denna ökning har gjort det nödvändigt att i januari 1983 höja den i lagstiftningen högsta tillåtna nivån för bankernas likviditetskvoter från 50 procent till 55 procent.

För att kunna tillgodose kravet på en hög finansiering utanför banksektorn är det därför angeläget för riksgäldskontoret

Tabell 3. Finansieringen av statens budgetunderskott

	1981 mkr	1982	1980/81	1981/82	1982/83	1981/82 Procentuell fördelning	1982/83
Budgetunderskott = total upplåning (1+2)	66014	81518	61041	66689	87704	100	100
1. Finansiering i utlandet	9368	20211	14650	15848	18926	24	22
2. Finansiering i Sverige (3+4)	56646	61307	46391	50841	68778	76	78
3. Marknaderna utanför bankerna	18133	51250	18567	15913	62160	24	71
4. Banksystemet (5+6)	38513	10057	27734	34928	6618	52	7
5. Riksbanken	10908	8687	10409	21247	-18529	32	-21
6. Övriga banker (inkl kassareorelser)	27605	1370	17325	13681	25147	20	28

Källa: Riksbanken

Premieobligationslån

	1982 års tredje lån	1983 års första lån	1983 års andra lån
Lånebelopp:	900 mkr	800 mkr	2000 mkr
Löptid:	5 år	5 år	5 år
Vinstutlotting:	9% av låne- beloppet per år 750000 kr	9% av låne- beloppet per år 1 000000 kr	9% av låne- beloppet per år 1 000000 kr
Högsta vinsten:	2 gånger per år i januari och juni	2 gånger per år i september och mars	2 gånger per år i september och mars
Första försälj- ningsdag:	82-09-27	83-03-15	83-04-26
Försäljningspris:	200 kr	200 kr	200 kr

att även fortsättningsvis kunna utveckla finansieringsinstrument som stimulerar olika placerarkategorier att bidra till finansieringen av statens budgetunderskott. En sådan kategori är hushållen, vars sparande för närvarande är mycket lågt. Mot denna bakgrund tillsatte regeringen i januari 1983 en expertgrupp med uppgift att utreda vissa frågor rörande stimulanser av hushållens sparande. Riksgäldskontoret har varit representerat i denna expertgrupp, vilken i juni 1983 överlämnade sitt betänkande "Allemanssparandet. Ett nytt sparsystem för hushållen". Sparandet skall enligt förslaget ske dels i sk rikssparkonton i bank, där medlen slussas vidare till riksgäldskontoret, dels i form av aktiesparande i kapitalsparfonder. Förslaget skulle om det genomförs kunna underlätta statens upplåning från hushållen.

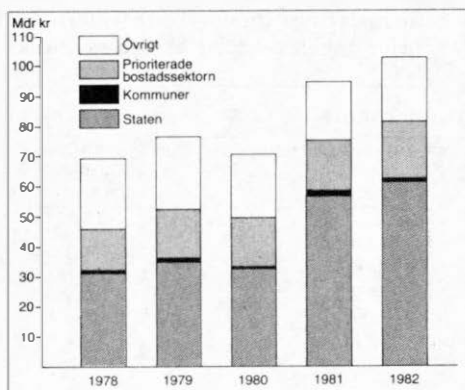
Som framgått ovan ökade upplåningen utanför banksektorn exceptionellt kraftigt under budgetåret 1982/83. Den steg med cirka 46 miljarder kronor till drygt 62 miljarder kronor, eller från 24 procent till 71 procent av budgetunderskottet, se tabell 3,

sid 13. Samtidigt minskade statsupplåningen inom banksystemet med 28 miljarder kronor till närmare 7 miljarder kronor. Denna minskning var dock helt och hållet hänförlig till en stark nedgång i riksbankens statspappersinnehav – statsupplåningen inom övriga banker ökade med närmare 12 miljarder kronor till 25 miljarder kronor.

Den svenska kreditmarknaden

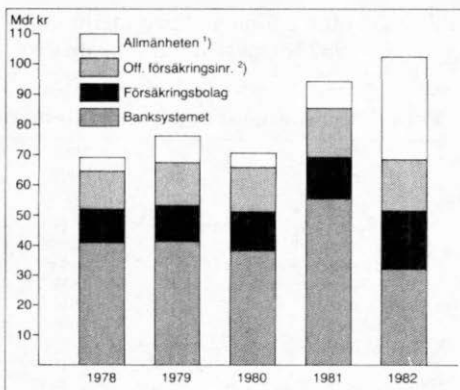
I riksbanksstatistiken definieras den organiserade kreditmarknaden på långivarsidan som bestående av riksbanken, bankerna, enskilda försäkringsbolag, offentliga försäkringsinrättningar (främst AP-fonden) samt allmänheten. Denna sista post är en restpost. Till detta kommer fyra låntagarsektorer: staten, kommunerna, prioriterade bostadssektorn och övrigt (i huvudsak näringslivet). Inom denna definition av kreditmarknaden ryms både den korta penningmarknaden och den långa kapitalmarknaden för obligationer, förlagslån, reverslån samt aktier. Som framgår av fig 13 och 14 samt tabell 4 har den

Fig 13. Låntagare på kreditmarknaden

Källa: Riksbankens Årsbok 1982

Fig 14. Långgivare på kreditmarknaden

1) Restpost 2) Främst AP-fonden

Tabell 4. Statens andel av olika långivares nettoutlåning

	Nettoutlåning (mkr)					Därav nettoutlåning till staten (i procent)				
	1978	1979	1980	1981	1982	1978	1979	1980	1981	1982
Bankerna ¹	40910	41493	38779	55766	32122	48,6	41,6	45,0	69,1	31,1
Enskilda försäkringsbolag	10964	11849	12351	13690	19759	29,6	33,6	28,0	33,1	51,2
Offentliga försäkrings- inrättningar ²	12808	14206	14924	16238	16920	36,7	35,8	45,3	47,1	46,4
Allmänheten ³	4525	8907	4307	8846	33808	73,3	96,3	108,8	67,1	98,6
Totalt	69207	70455	70361	94 540	102609	45,0	45,7	46,0	59,9	59,8

¹ Inkl Riksbanken² Huvudsakligen AP-fonden³ Exkl banktillgodohavanden

Källa: Riksbanken

svenska kreditmarknaden på senare år vuxit snabbt. Självfallet har statens ökade upplåningsbehov varit en bidragande orsak härtill. Kreditmarknadens omslutning steg under perioden 1978–1982 från drygt 69 miljarder kronor till närmare 103 miljarder kronor. Statens låneandel på kreditmarknaden har under samma tid ökat från ca 45 procent till ca 60 procent. Med en upplåning på ca 61 miljarder kronor under 1982 fortsatte staten att vara den störste låntagaren på den svenska kreditmarknaden för femte året i följd.

Översikt av låneemarknaderna

Riksgäldskontorets upplåning i Sverige sker på flera delmarknader och med hjälp av olika låneinstrument. Vid upplåning på kapitalmarknaden används räntelöpande obligationer samt premie- och sparobligationer. De främsta instrumenten för kortfristig upplåning är statsskuldväxlar, skattkamarväxlar och lån på den s k dagslåneemarknaden.

Fördelningen av den inhemska upplåningen på olika upplåningsinstrument under budgetåret 1982/83 framgår av

tabell 5. Stora omkastningar i de olika instrumentens betydelse inträffade, huvudsakligen som en följd av införandet av statsskuldväxlarna den 1 juli 1982. Den stora upplåningen mot statsskuldväxlar – 59 miljarder kronor – ledde till att större delen av skattkamarväxelskulden i riksbanken kunde lösas in under budgetåret. Nyupplåningen mot skattkamarväxlar på marknaden var i det närmaste obefintlig under budgetåret. Samtidigt minskade upplåningen mot räntebärande obligationer från en rekordhög nettoemissionsvolym på drygt 52 miljarder kronor budgetåret 1981/82 till drygt 31 miljarder kronor budgetåret 1982/83. Efterfrågan på premieobligationer var stark under budgetåret och tre lån kunde ges ut till ett sammanlagt belopp av 3,7 miljarder kronor. Den ökade emissionsvolymen för sparobligationer – 4,2 miljarder kronor – berodde huvudsakligen på ett starkt förbättrat resultat för höstlånet.

Olika låneformers kostnader

För de olika upplåningsformerna har följande räntesatser tillämpats under budgetåret:

Tabell 5. Förändring av inhemsk statsskuld fördelad på låneinstrument (miljarder kronor)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Räntelöpande obligationslån	+26,1	+19,4	+ 9,5	+52,2	+31,3
Premieobligationslån	+ 3,0	+ 3,7	+ 1,3	+ 2,0	+ 2,8
Sparobligationslån	+ 2,0	+ 1,9	+ 4,9	+ 3,4	+ 5,3
Statsskuldväxlar	—	—	—	—	+58,7
Skattkamarväxlar på marknaden	— 4,8	+ 0,5	+21,9	—22,4	0
Dagslån	+ 0,9	— 0,9	—	—	—
Upplåning i riksbanken (mot skattkamarväxlar)	+ 1,9	+ 9,5	+ 8,4	+15,0	—35,9
Övriga lån	+ 1,1	+ 1,7	+ 0,2	+ 0,7	+ 6,5
Totalt	+30,2	+35,8	+46,3	+50,9	+68,7

Tabell 6. Utgivna räntelöpande obligationslån under budgetåret 1982/83

Nr	Lånets datering	Rantesats %	Løptid	Lånebelopp mkr
181	1982-08-12	12 3/4 ¹	10 år	500
182	1982-11-08	12 1/2	3 år	1000
183	1982-11-10	12 3/4 ¹	10 år	2000
184	1983-01-12	Diskontot*+2	2 år 6 mån	2400
185	1983-01-15	12 5/8	7 år	2000
186	1983-01-15	12 3/4 ¹	10 år	5200
187	1983-02-12	12,25	3 år 6 mån	2800
188	1983-02-12	12,50 ¹	10 år	8500
189	1983-03-20	12	2 år	13800
190	1983-03-18	12,50	10 år	1700
191	1983-04-08	12 ¹	10 år	1600
Vägt genomsnitt		12,32	6,2 år	41500

¹ Räntejusteringsklausul

* Vid emissionstillfället var diskontot 10 %.

ränteobligationer	12,00–12,75 %
premieobligationer	9 %
sparobligationer	14,25–14,87 %
skattkamarväxlar	7–10 %
statsskuldväxlar	11–14,75 %

Statens faktiska kostnader för de olika låneformerna påverkas dessutom av skatte-
reglernas utformning. Avkastningen på
premieobligationer utbetalas tex i form av
vinster, vilka inte inkomstbeskattas men
där en vinstskatt på 20 procent dras av vid
utbetalning av vinster över 50 kronor. Det
medför att statens kostnad för upplåning
via premieobligationer i verkligheten be-
gränsas till cirka 7,5 procent. För sparobli-
gationer består avkastningen dels av en
räntedel som beskattas såsom inkomst och
dels av en skattefri bonus. Avkastning på
räntebärande obligationer och statsskuld-
växlar slutligen beskattas i sin helhet som
ränteinkomst. Till detta kommer att både
den nominella och den effektiva skattesat-
sen kan skilja sig mellan olika placerare.
Utan att hänsyn tas till skatteeffekterna
är det därför omöjligt att exakt ange den
verkliga kostnaden för statens upplåning.

Obligationmarknaden

De dominerande låntagarna på den svenska obligationsmarknaden är staten och de bostadsfinansierande instituten. Obligationer ges också ut av företag, företagsfinansierande institut, banker, kommuner och kommuninstitut. För att säkra statens och bostadssektorns finansiering måste banker, försäkringsbolag och AP-fonden enligt den kreditpolitiska lagstiftningen köpa stats- och bostadsobligationer (sk prioriterade obligationer) i viss utsträckning och till en reglerad ränta.

Staten har under senare år varit den helt dominerande emittenten på den svenska obligationsmarknaden. Under budgetåret 1981/82 ökade staten sin emissionsverksamhet kraftigt till 81 miljarder kronor. Under budgetåret 1982/83 uppgick den till endast 49 miljarder kronor till stor del som följd av den kraftigt ökade kortfristiga upplåningen mot statsskuldväxlar (se ovan).

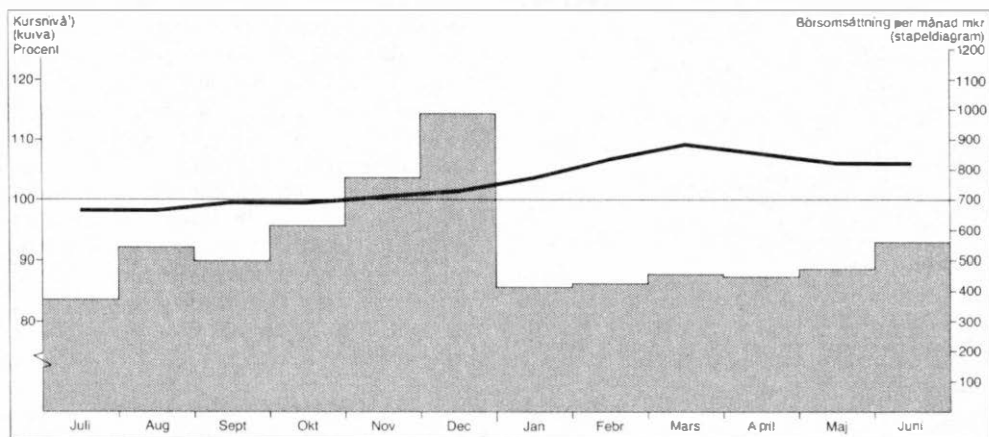
Statens andel av den totala nyemissionsvolymen minskade därmed under budgetåret 1982/83. Trots en minskning av bostadsinstitutens nyemissionsvolym ökade däremot dessa sin andel av de totala nyemissionerna budgetåret 1982/83. Näringslivet, kommuner och kommuninstitut samt banker ökade såväl sina nyemissionsvolymen som sina andelar av den totala nyemissionsvolymen. Tillsammans uppgick nyemissionsvolymen för prioriterade obligationer till 68 miljarder kronor medan motsvarande siffra för oprioriterade obligationer var 7 miljarder kronor.

Räntebärande obligationer

Under budgetåret 1982/83 emitterade riksgäldskontoret 11 räntebärande obligationslån till ett totalt belopp av drygt 41 miljarder kronor, se **tabell 6**. Samtidigt löste kontoret in och amorterade utelöpande obligationslån på cirka 10 miljarder kronor; därmed uppgick nettoupplåningen mot räntebestånd till drygt 31 miljarder kronor.

Emissionsprogrammet har bestått av sex traditionella tioåriga amorteringsfria lån, varav fem med klausul om räntejustering efter fem år. Därutöver emitterades ett lån med en löptid på sju år samt fyra lån med

Fig 15. Kursnivå och börsomsättning för premieobligationer 1982/83

¹⁾ Kurvan över kursnivån avser en sammanvägning av köpkurserna i mitten av varje vecka för 100-följder.

löptider mellan två år och tre och ett halvt år. Vid utgivningen av ränteobligationslån fastställdes inte något lånebelopp på förhand. De sju långfristiga lånen inbringade sammanlagt 21,5 miljarder kronor, dvs drygt hälften av nyemissionsvolymen. Räntesatsen blev genomsnittligt 12,3 procent, vilket var lägre än föregående budgetår – 13,1 procent.

Premiemarknaden

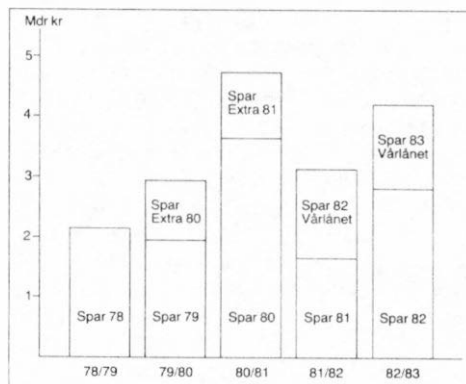
Premieobligationer har sedan lång tid varit ett av de viktigaste låneinstrumenten för statens upplåning hos hushållen. Intresset för premieobligationer ökade särskilt från mitten av 1970-talet, vilket möjliggjorde gradvis stigande nyemissionsbelopp upp till 4,2 miljarder kronor för budgetåret 1979/80. Denna utveckling bröts dock i slutet av 1980 på grund av de försämrade kvittningsmöjligheter för premieobligationer som infördes i december 1980. Sedan dessa begränsats till att endast omfatta nyemitterade premieobligationer och villkoren för de senare förbättrats har premiemarknaden under budgetåret 1982/83 åter stabiliserats. Den totala nyemissionens volym uppgick till 3,7 miljarder kronor att jämföra med 2,3 miljarder kronor föregående budgetår.

Figur 15 visar den genomsnittliga kursutvecklingen på premiemarknaden för sk 100-följder. Vid början av budgetåret 1982/83 lag den genomsnittliga kursnivån cirka 2 procent under det nominella värdet (pari). Kursnivån steg successivt fram till i

mars 1983, då börskursen låg 9 procent över pari. Mot budgetårets slut sjönk dock kurserna något. Figur 15 visar också den genomsnittliga omsättningen av premieobligationer på Stockholms fondbörs. Under budgetåret 1981/82 uppgick den genomsnittliga månatliga börsvolymen till cirka 510 miljoner kronor, medan den budgetåret 1982/83 steg till cirka 550 miljoner kronor.

Budgetårets första premielån på 900 miljoner kronor gavs ut i september 1982. I samband med detta lån inlöstes 1972 års båda premielån. Lånevillkoren för budgetårets andra premielån i februari 1983 ändrades så tillvida att den garanterade avkastningen på en 100-följd höjdes från tidi-

Fig 16. Utgivna sparobligationslån 1978/79 – 1982/83

Sparobligationer

	Spar 82 Höstlånet	Spar 83 Vårlånet
Löpande ränta:	9 %	8,5 %
Bonus:	41,5 *	44 *
Effektiv ränta		
(ränta + bonus):	14,87 %	14,25 %
Loptid:	5 år	5 år 2 mån
Emissionstid-		
punkt:	1983-01-01	1983-05-04
Inlösentidpunkt:	1988-01-01	1988-07-20
Tecknat belopp:	2 822 mkr	1 354 mkr
Antal tecknare:	254 497	114 639
Medelbelopp per		
teckning	11 097 kr	11 815 kr

* Ska ttefritt räntet illägg i procent av det ursprungliga värdet - läggs till kapitalet en gång per år to m inlösentidpunkt.

gare 2 procent till 2,5 procent efter skatt, på bekostnad av antalet vinster i andra vinstklasser. Samtidigt ökades högsta vinsten till 1 miljon kronor från tidigare 750 000 kronor. Efterfrågan på februari-lånet översteg förväntningarna och många köpare kunde ej erhålla premieobligationer. Detta föranledde ytterligare en emission i slutet av april 1983 på 2 miljarder kronor. Även för detta lån översteg efterfrågan det tillgängliga utbudet, särskilt vad gäller 100-följder.

Sparobligationer

Det andra instrumentet för upplåning hos hushållen är sparobligationer. Upplåningen mot sparobligationer ökade under budgetåret till 4,2 miljarder kronor från 3,2 miljarder kronor under föregående budgetår. Samtidigt steg sparobligationsskulden med 5,3 miljarder kronor till 24 miljarder kronor. Nettoförändringen av skuldbeloppet bestod dels av ökning i ränta och bonus, som läggs till lånebeloppet på utelöpande lån, dels av utgivningen av två nya lån, Spar 82 Höstlånet och Spar 83 Vårlånet samt av inbetalningar på det under föregående budgetår utgivna Spar 82 Vårlånet. A andra sidan minskade skulden genom förtidsinlösen från långivare, se figur 16, sid 17 och tabell 8 i tabellbilagan.

Spar 82 Höstlånet inbragte 2,8 miljarder kronor, vilket var ett väsentligt bättre resultat än vad föregående års höstlån uppvisat. Sammanlagt 254 500 personer köpte obligationer för i genomsnitt cirka 11 100 kronor. Löptiden för Spar 82 Höstlånet är fem år och dess effektiva ränta 14,87 procent inklusive årlig bonus.

Spar 83 Vårlånet emitterades i maj och

försäljningsresultatet blev ungefär det-samma som för Spar 82 Vårlånet, men bättre än för både 1980 och 1981 års extra lån. Cirka 115 000 personer köpte obligationer till ett sammanlagt belopp av 1,4 miljarder kronor. Lånets löptid är drygt fem år och den effektiva räntan 14,25 procent inklusive årlig bonus.

I samband med emissionen av Spar 82 Höstlånet beslöt fullmäktige att förlänga ett av de äldre sparlånen, Spar 72, i ytterligare fem år. Dessutom beslöt man att lösa in Spar 69. Den 1 mars 1983 gick löptiden för Spar 75 ut, men detta lån förlängdes i drygt fyra år.

Statsskuldväxlar

Statsskuldväxlar emitteras i regel varje vecka med löptider om 180 och 360 dagar. From den 1 januari 1983 emitteras dessutom normalt varje månad växlar med 540 dagars löptid. Lägsta belopp är 1 miljon kronor. Statsskuldväxeln emitteras till ett diskonterat värde som bestäms av gällande effektiva ränta. Inlösen sker på förfallodagen till växelns nominella värde. Försäljningen sker genom bankerna och andra fondkommissionärer. I samband med emissionerna förmedlar dessa köpen genom beställningar hos riksgäldskontoret. Statsskuldväxlarna kan därefter köpas och säljas på andrahandsmarknaden till kurser som bestäms av marknadsräntorna.

Försäljningen av statsskuldväxlar under budgetåret 1982/83 blev som tidigare nämnts en stor framgång. Under andra halvåret 1982 såldes växlar för närmare 38 miljarder kronor och under första halvåret 1983 för cirka 44 miljarder kronor. Samtidigt förföll växlar till ett belopp av 23 miljarder kronor till inlösen under första halvåret 1983, varför nettoupplåningen mot statsskuldväxlar uppgick till närmare 59 miljarder kronor under budgetåret, se figur 17. Bruttoförsäljningen på 82 miljarder kronor under budgetåret fördelade sig på 44 miljarder kronor för 180-dagars-

Statsskuldväxlar, budgetåret 1982/83

Loptid:	180 dagar	360 dagar	540 dagar
Totalt under året			
emitterat	43 850	32 560	5 250
belopp, miljoner kronor:			
Emissions-ranta:	11-14,75%	11,30-14,50%	11,60-13,75%

växlar, 33 miljarder kronor för 360-dagarsväxlar samt 5 miljarder kronor för 540-dagarsväxlarna.

Den stora försäljningen av statsskuldväxlar förklaras dels av en marknadsmässig räntesättning – räntan för 180-dagarsväxlar låg under budgetåret i genomsnitt 1/4 procentenhet över räntan för tremånaders bankcertifikat – dels av företagens betydande överskottslikviditet.

Av den 30 juni 1983 utestående skulder mot statsskuldväxlar på 59 miljarder kronor förfaller växlar för 36 miljarder kronor till inlösen andra halvåret 1983 och för 23 miljarder kronor under 1984.

Övrig kortfristig upplåning

Den övriga kortfristiga upplåningen sker främst i form av skattkamarväxlar och operationer på dagslånemarknaden.

Skattkamarväxlarna är i princip konstruerade på samma sätt som statsskuldväxlarna och har vanligen löptider mellan två och sju månader. Skattkamarväxlarna får dock till skillnad mot statsskuldväxlarna innehas av bankerna utan begränsning.

Skattkamarväxlarnas attraktivitet för marknaden har varierat mycket kraftigt från tid till annan. Detta har huvudsakligen berott på att skattkamarväxelräntan tidvis har använts i räntepolitiskt syfte. Under större delen av budgetåret 1981/82 och hela 1982/83 låg skattkamarväxelräntan under de korta penningmarknadsräntorna, till skillnad från vintern och våren 1981 då skattkamarväxelräntan höjdes, delvis i syfte att bidra till en generell höjning av de korta marknadsräntorna. En betydande nedgång i försäljningen av skattkamarväxlar följde och mot slutet av budgetåret 1981/82 var intresset i princip obefintligt. Genom introduktionen av statsskuldväxlar har skattkamarväxlarna huvudsakligen kommit att bli ett placeringsalternativ för tillfälliga likviditetsöverskott hos bankerna.

Riksgäldskontorets dagliga avstämning av "statens kassa" sker genom att riksgäldskontoret lånar eller placerar medel i riksbanken. Av hävd benämns upplåningsinstrumentet "skattkamarväxlar", men kan snarare betraktas som särskilda skuldbevis. Räntesatsen på riksgäldskontorets upplåning i riksbanken överensstämmer med riksbankens diskonto. Vid ingången av budgetåret 1982/83 uppgick skulden mot skattkamarväxlar i riks-

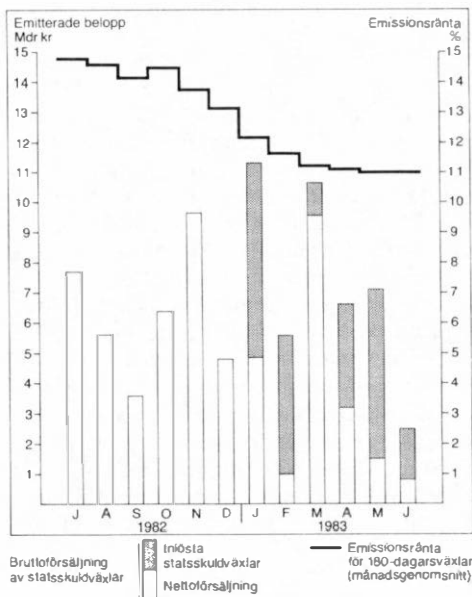
banken till närmare 37 miljarder kronor. Det stora intresset för statsskuldväxlar gjorde det möjligt för riksgäldskontoret att successivt lösa in dessa växlar allteftersom de förföll och vid utgången av budgetåret 1982/83 uppgick denna skuld endast till knappt 1 miljard kronor.

Övriga upplåningsformer

Lån hos statsinstitutioner och fonder m m avser i huvudsak lån från olika typer av statliga fonder som genom riksdagsbeslut har att placera medel i riksgäldskontoret samt kortfristig inlåning från statliga företag m fl till särskilda villkor. Denna upplåning mångdubblades under budgetåret 1982/83 – från 0,7 till 7,5 miljarder kronor. Huvuddelen av ökningen var hänförlig till statens upplåning hos allmänna sjukförsäkringsfonden.

Statsskuldförbindelser är ett kapitalmarknadsinstrument (reverslån) där riksgäldskontoret kan komma överens med en individuell långivare om särskilda löptider och räntesatser. Under budgetåret 1982/83 inlöstes statsskuldförbindelser för 930 miljoner kronor, och denna skuld uppgick därmed endast till drygt 300 miljoner kronor vid budgetårets slut. Någon ny upplåning mot statsskuldförbindelser har ej skett sedan 1977.

Fig 17. Försäljning av statsskuldväxlar under budgetåret 1982/83 samt emissionsräntan för 180-dagarsväxlar

5.

Riksgäldskontorets utlandsupplåning

Den internationella ränte- och valutakurs- utvecklingen

Penning- och kapital- marknadsräntorna*

Den internationella ränteutvecklingen var klart nedåtriktad under sommaren och hösten 1982. Tidigast och tydligast kom denna utveckling till uttryck i Förenta staterna, där under loppet av andra halvåret 1982 såväl räntan på tre månaders skattkamarväxlar som räntan på tioåriga statsobligationer sjönk med ca 4 1/2 procentenheter till knappt 8 1/2 resp drygt 10 1/2 procent. Bidragande omständigheter till den kraftiga nedgången i de amerikanska räntorna var den oväntat snabba uppbromsningen av prisstegringstakten och de under sommaren 1982 allt tydligare tecknen på att såväl det amerikanska som det internationella konjunkturläget skulle komma att undergå en ytterligare försämring under andra halvåret 1982. De ännu under första halvåret 1982 fortsatt höga inflationsförväntningarna i den amerikanska ekonomin kom mot denna bakgrund att sjunka kraftigt och den dittills mycket strama penningpolitiken blev föremål för en inte obetydlig uppluckring under andra halvåret 1982. I viss utsträckning torde utvecklingen mot en lättare amerikansk penningpolitik också få ses som en reaktion på de akuta betalnings-svårigheterna i Mexiko i augusti 1982 och de därefter under hösten snabbt växande betalningsproblemen i ett stort antal likaledes djupt skuldsatta utvecklingsländer.

I Västeuropa blev utvecklingen mot ett lägre ränteläge inte lika accentuerad som i Förenta staterna. De korta räntorna i de i

detta sammanhang mer betydelsefulla länderna sjönk visserligen med 2–3 procentenheter under loppet av andra halvåret 1982 (med något mer i Nederländerna), men på de olika kapitalmarknaderna blev utvecklingen mot lägre räntor mer beskedlig (och dessutom mindre enhetlig).

I Västtyskland stannade nedgången i den långa räntan vid ca 1 1/2 procentenhet, i Nederländerna blev nedgången större (ca 2 1/2 procentenheter) och i Schweiz något mindre (knappt 1 procentenhet). I Storbritannien sjönk den långa räntan snabbt to m oktober. Därefter – under senare delen av 1982 och början av 1983 – kom de brittiska räntorna att stiga påtagligt i samband med att pundet utsattes för ett kraftigt deprecieringstryck, vilket i sin tur var en följd av den allt starkare pressen på oljepriset under denna period. I Japan slutligen, blev räntorna i stort sett oförändrade fram till slutet av 1982 då en begynnande återhämtning av yenkursen gav utrymme för en mindre nedgång i ränteläget.

Förhoppningarna om en ytterligare nedgång i det internationella ränteläget under första halvåret 1983 kom ej att infrias. Efter en mindre nedgång to m april kom under maj och juni de amerikanska räntorna återigen att stiga påtagligt för att vid halvårsskiftet klart överskrida de nivåer som hade rått i början av 1983. Bakgrunden till den förnyade uppgången var den oväntat snabba återhämtningen av aktiviteten i den amerikanska ekonomin och den likaledes oväntat snabba tillväxten av penningmängden under maj och juni – förhållanden vilka tillsammans med frånvaron av åtgärder för att nedbringa det stora budgetunderskottet ledde marknaden till en mer pessimistisk bedömning av utsikterna till en fortsatt låg inflation och en ytterligare nedgång i räntorna.

* Se även avsnittet om den svenska ränteutvecklingen (sid 8–9).

Den förnyade uppgången i de amerikanska räntorna åtföljdes av likaledes stigande kapitalmarknadsräntor i Västeuropa och Japan, medan på penningmarknadssidan utvecklingen i Västeuropa blev mindre enhetlig. Den stabilisering av oljepriset som ägde rum under våren 1983 åtföljdes av en betydande återhämtning av pundkursen och en förnyad nedgång i de brittiska penningmarknadsräntorna. I Schweiz och Nederländerna blev utvecklingen den rakt motsatta. I Schweiz, där den korta räntan hade sjunkit mycket kraftigt kring årsskiftet 1982/83 och där valutakursen därefter blivit föremål för ett visst deprecieringstryck, började räntorna på penningmarknaden att stiga kraftigt redan under mars, och i Nederländerna där en försvagning av valutakursen kom att ske som en reaktion på de nya kursrelationerna inom EMS-systemet i mars (då florinen ej skrevs upp med lika mycket som D-marken) steg penningmarknadsräntorna kraftigt i april. I Västtyskland och Japan började penningmarknadsräntorna inte stiga förrän i början av sommaren och vid halvårsskiftet låg de fortfarande – i synnerhet i Västtyskland – klart under de nivåer som rått vid årsskiftet 1982/1983.

Valutakurserna

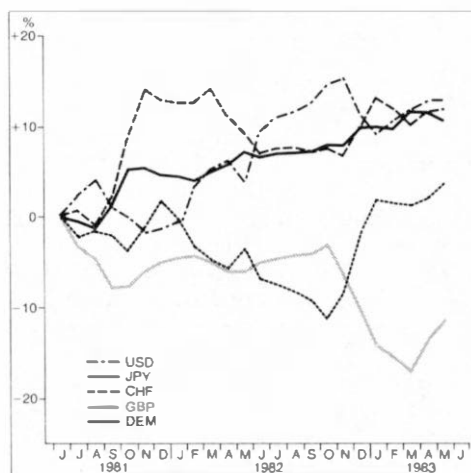
Trots att räntedifferenserna mellan Förenta staterna och övriga OECD-länder krympte kraftigt under sommaren och hösten 1982 (differensen mellan räntan på tioåriga statsobligationer i Förenta staterna och motsvarande räntor i de fyra "lågränteländerna" Västtyskland, Japan, Nederländerna och Schweiz kom ungefär att halveras under denna period) och trots att den amerikanska bytesbalansen svängde om från ett mindre överskott första halvåret 1982 till ett stort underskott, fortsatte dollarkursen att stiga kraftigt ända fram till december 1982, se figur 18. En förhållandevis kraftig nedgång i dollarkursen kom visserligen till stånd kring årsskiftet 1982/1983, men redan mot slutet av januari började dollarkursen åter stiga och under loppet av första halvåret återhämtades hela den kring årsskiftet inträffade nedgången. Den med ett smärre avbrott starka utvecklingen av dollarkursen under andra halvåret 1982 och första halvåret 1983 kan, som framgått ovan, varken föras tillbaka på ränteutvecklingen eller ses som ett resultat av utvecklingen av de sk fun-

damentala faktorerna. Klart är emellertid att internationella placerare fortsatte att hysa stort förtroende för dollarn under denna period. Dollarns egenskap av placeringsvaluta i en tid av ökad spänning mellan öst och väst och med allvarliga skuldproblem i ett stort antal utvecklingsländer var naturligtvis av betydelse i detta sammanhang. Ett ökat inflöde av flyktkapital (i stor utsträckning från Latinamerika) bedöms sålunda ha varit den huvudsakliga orsaken till den kraftiga ökning av restposten i den amerikanska betalningsbalansen som ägde rum under 1982 (från ca 26 miljarder dollar 1981 till ca 42 miljarder dollar 1982).

Den internationella bankutlåningen

Det internationella banksystemet utsattes för stora påfrestningar till följd av de i synnerhet under andra halvåret 1982 snabbt växande likviditetssvårigheterna i ett stort antal djupt skuldsatta utvecklingsländer. I syfte att så långt möjligt begränsa skuldkrisens återverkningar på världsekonomin i allmänhet och det internationella banksystemet i synnerhet kom ett flertal omfattande räddningsaktioner – med låneavtal med Internationella Valutafonden (IMF) och olika former av insatser från de internationellt verksamma bankerna som de viktigaste beståndsdelarna – att genomföras för de större låntagarlän-

Fig 18. Effektiv kursutveckling¹⁾ för några valutor. Procentuella förändringar från juni 1981

¹⁾ Enligt IMF:s Multilateral Exchange Rate Model

Diagrammet visar respektive valutas utveckling gentemot en handelsvägd index bestående av 17 andra valutor

De internationella kreditmarknaderna

Man skiljer mellan olika låneformer på de internationella kreditmarknaderna. De begrepp som används i detta avsnitt är euroobligationer (eurobonds), utländska obligationer på nationella kapitalmarknader (foreign bonds), medel- och långfristiga eurobankkrediter och utländska banklån.

Euroobligationer emitteras genom en tillfälligt sammansatt grupp (konsortium) av banker från olika länder. Obligationerna säljs till långgivare (placeras) runtom i världen utan anknytning till någon bestämd marknad. Lånevalutan är övervägande US dollar.

Sk foreign bonds emitteras på en bestämd nationell marknad genom (ett konsortium av) nationella banker till förmån för en utländsk låntagare. Emissionen sker i långgivarnas hemlandsvaluta. De största marknaderna för utländska emissioner finns i Förenta staterna, Schweiz och Västtyskland.

Medel- och långfristiga eurobankkrediter är geografiskt av samma karaktär som euroobligationslån och lämnas i allmänhet av internationella banksyndikat. Lånevalutan kan här vara en annan än långgivarnas hemlandsvaluta.

Utländska banklån, slutligen, lämnas av banker i enskilda länder i landets egen valuta till utländska låntagare.

derna. Bankernas insatser, vilka enligt valutafondens ledning var en nödvändig förutsättning för IMF-avtalen, omfattade betydande medelfristig nyutlåning under 1983, refinansiering av stora delar av de amorteringar som förfaller under 1983 (i vissa fall även 1984) samt fortsatt interbankutlåning och kortfristig handelskreditgivning. Insatserna medförde att mer långvariga betalningsinställelser från låntagarländernas sida åtminstone för en tid kunde undvikas. Räntebetalningarna har i stort sett kunnat erläggas enligt gällande avtal. Samtidigt uppkom emellertid en inte obetydlig avtappning av bankernas likviditet och en avsevärd begränsning av den

flexibilitet varmed den internationella bankutlåningen kunde bedrivas.

En faktor som också verkade kraftigt dränerande på bankernas likviditet under det senaste året var OPEC-ländernas snabba neddragning av sina depositioner. Dessa beräknas sålunda ha minskat med hela 20 miljarder dollar (inkl växelkurs effekter) från halvårsskiftet 1982 till slutet av mars 1983.

Bristande likviditet i bankerna var emellertid inte någon avgörande orsak till det senaste årets mycket svaga utveckling av den internationella bankutlåningen. Av större betydelse i detta sammanhang var den dämpade efterfrågan på internationella krediter i OECD-länderna (i sin tur en följd av den svaga konjunkturutvecklingen och den av ränteutvecklingen stimulerade ökningen av verksamheten på den internationella obligationsmarknaden) och bankernas påtagliga ovilja att – utöver vad de mer eller mindre tvingades till – ytterligare öka sin exponering i flertalet utvecklingsländer (liksom i en del statshandelsländer).

Den ovan berörda skuldskrisen resulterade dels i en allmän ökning av räntemarginalerna och dels i en kraftigt ökad spridning i de räntemarginaler låntagare med olika hög kreditvärdighet fick betala. Ett annat resultat av skuldskrisen blev att bankerna blev mindre intresserade av att bevilja krediter avsedda att finansiera externa underskott och mer intresserade av att delta i projektfinansiering.

Den internationella obligationsmarknaden

Den under första halvåret 1982 kraftigt ökade verksamheten på den sk euroobligationsmarknaden dämpades något under andra halvåret. Nedgången i det amerikanska ränteläget kom nämligen att åtföljas av en betydligt större förbättring av villkoren på den amerikanska marknaden för sk foreign bonds – den sk yankeemarknaden – än för dollarobligationer på euroobligationsmarknaden. Med stigande förväntningar om en fortsatt nedgång i ränteläget kom vidare emissionsvolymen av sk floating rate notes, dvs obligationer med rörlig ränta, att sjunka kraftigt under andra halvåret 1982 (andelen floating rate notes i emissionsvolymen av dollarobligationer på euroobligationsmarknaden sjönk sålunda från drygt 35 procent under första halvåret 1982 till knappt 20 procent under

andra halvåret). En ytterligare orsak till den branta nedgången i andelen för denna typ av dollarobligation låg i den tidigare berörda mycket svaga utvecklingen av den internationella bankutlåningen från sommaren 1982. Förutom att floating rate notes i många avseenden kan likställas med syndikerade bankkrediter så utnyttjar bankerna i stor utsträckning emissioner av floating rate notes för att finansiera sin internationella kreditgivning.

I början av 1983 kom på nytt en kraftig ökning av aktiviteten på euroobligationsmarknaden till stånd. En ökad osäkerhet om den framtida ränteutvecklingen (främst orsakad av en oväntat snabb ökning av penningmängden i den amerikanska ekonomin i början på 1983) kom återigen att åtföljas av en kraftig ökning av emissionsvolymen av floating rate notes. Emittenter var dels banker, vilka till följd av skuldskrisen och därav föranledda räddningsaktioner hade ett starkt behov av att förbättra sina balansräkningar och dels andra låntagare, vilka till följd av den fortsatta försvagningen av marknaden för syndikerade bankkrediter valde att i stället emittera floating rate notes. Bankerna var också aktiva på fasträntemarknaderna för att med hjälp av sk interest rate swaps* minska kostnaden för upplåningen till rörlig ränta.

Aterhämtningen av aktiviteten på euroobligationsmarknaden i början av 1983 hängde också samman med en i förhållande till den amerikanska marknaden för foreign bonds större förbättring av villkoren för dollarobligationer på euroobligationsmarknaden under senare delen av 1982 och början av 1983, med därav stimulerad överflyttning av verksamheten från den förra till den senare marknaden. På övriga marknader för foreign bonds – och då i synnerhet den schweiziska – kom emissionsvolymerna emellertid att stiga kraftigt under första kvartalet 1983.

En bland investerna utbredd bedömning att kursuppgången för den amerikanska dollarn kulminerat torde ha varit en bidragande orsak till den ökade efterfrågan på dessa obligationer. Under loppet av andra kvartalet 1983 kom emellertid den fortsatt starka utvecklingen av dollarkursen i förening med den förnyade uppgång-

en i det amerikanska ränteläget att påtagligt minska investerarnas intresse för obligationer utanför dollarsektorn.

Utlandsupplåningens inriktning

Målet för den statliga utlandsupplåningen på ett eller ett par års sikt har varit att denna i stort skall motsvara underskottet i bytesbalansen. Under budgetåret 1982/83 uppgick bytesbalansunderskottet till cirka 17,5 miljarder kronor. Genom att den privata sektorns transaktioner netto resulterade i en kapitalimport kunde statens utlandsupplåning begränsas till cirka 14,4 miljarder kronor.

Utvecklingen under budgetåret visade att svängningarna i bytesbalansens saldo över kortare tidsperioder kan vara betydande. Samtidigt kan den privata sektorns övriga valutatransaktioner öka eller minska det finansieringsbehov som bytesbalansunderskottet har gett upphov till. På kort sikt (månader eller kvartal) är målet för den statliga utlandsupplåningen därför snarast att bidra till att hålla valutareserven på lämplig nivå.

De kraftiga och ofta oförutsebara svängningarna i anspråken på valutaupplåning genom riksgäldskontoret har nödvändiggjort att kontorets planläggning och genomförande av upplåningen måste ske med betydande framförhållning förenad med stor flexibilitet. Detta krävs också på grund av de snabba förändringarna på de internationella kreditmarknaderna.

Riksgäldskontoret söker därför att i största möjliga utsträckning anpassa sin nyupplåning på de olika delmarknaderna till de marknadsmässigt mest gynnsamma tidpunkterna, i stället för att anpassa nyupplåningen till finansieringsbehovets fördelning i tiden. Härigenom har det varit möjligt att uppnå inte obetydliga kostnadsfördelar.

För att å andra sidan kunna tillgodose behovet av finansiering av valutaflödet, som kan variera kraftigt från tid till annan, har kontoret efter hand byggt upp reserver i form av odagna krediter, vilka kan utnyttjas med kort varsel. Kontoret har möjlighet att senare helt eller delvis återbetala krediten, för att åter utnyttja den vid behov. Dessa lån fungerar därigenom på ungefär samma sätt som en checkräkningskredit.

Vid budgetårets början uppgick dessa

* En teknik som innebär att två låntagare kan byta lån med varandra; så kan tex en bank ge ut ett lån till fast ränta och sedan byta detta mot ett lån till rörlig ränta, upptaget av en annan låntagare.

odragna krediter till drygt 15 miljarder kronor, om två bankkrediter på tillsammans 1,2 miljarder US dollar inkluderas. Dessa krediter slutförhandlades under förra budgetåret men undertecknades först någon vecka efter budgetårsskiftet, dvs i juli 1982. Under budgetåret har storleken på de odragna rörliga krediterna varierat kraftigt. Läst var den i oktober med 9 miljarder kronor och störst i april med inte mindre än 30 miljarder. Vid budgetårets slut uppgick krediterna, tillsammans med några lån där valutan ännu inte tagits hem, till 28,2 miljarder kronor.

Betydelsen av att utlandsupplåningen anpassas till skiftningarna i upplåningsbehovet och marknadernas tillgänglighet med hjälp av en buffert av odragna krediter illustreras av utvecklingen under budgetåret. Under hösthalvåret 1982 var bytesbalansunderskottet 17 miljarder kronor. Samtidigt förekom ett omfattande inflöde av valutor genom den privata sektorns kapitaltransaktioner, varför statens utlandsupplåning kunde begränsas till 8 miljarder kronor. Under vårhalvåret svängde dock utvecklingen. Bytesbalansunderskottet blev mindre än 1 miljard kronor, men därutöver skedde ett visst valutaflöde, så att statens utlandsfinansiering blev drygt 7 miljarder.

Riksgäldskontoret strävar givetvis ständigt efter att genomföra utlandsupplåningen till lägsta möjliga räntor och kostnader. I låneplaneringen beaktas dessutom andra betydelsefulla faktorer. Sålunda tas lånen upp med olika löptider för att skulden skall få en så jämn återbetalningsprofil som möjligt. Upplåningen sker vidare i flera olika valutor i syfte att sprida valutakursriskerna. Här begränsas dock handlingsfriheten av att volymerna för enskilda lån är förhållandevis små i alla andra valutor än amerikanska dollar. Vidare sker upplåningen på flera olika delmarknader. I allt har staten utnyttjat ca ett tjugotal sådana delmarknader. Därigenom blir det möjligt att undvika ett alltför flitigt utnyttjande av enstaka delmarknader, att försäkra sig mot situationer där någon marknad är tillfälligt stängd samt att dra fördel av gynnsamma marknadsförhållanden. Detta har bidragit till att den svenska kreditvärdigheten bibehållits hög och att lånekostnaderna fortsatt att vara lägre än för flertalet andra låntagare.

Nyupplåningen under budgetåret

Under budgetåret 1982/83 ingick riksgäldskontoret avtal om nya utlandslån om 38 miljarder kronor. Däri inkluderas två stora bankkrediter om 1,2 miljarder US dollar (drygt 9 miljarder kronor), som slutförhandlades under föregående budgetår men som undertecknades någon vecka efter budgetårsskiftet. Detta var en kraftig ökning jämfört med föregående år, då nyupplåningen blev drygt 10 miljarder kronor. Bakom ökningen låg tre orsaker. För det första visade både handels- och bytesbalansen stora underskott under hösten 1982. Dessa förväntades bestå under första halvåret 1983, innan de positiva effekterna från devalveringen i oktober 1982 kunde beräknas slå igenom. För det andra bedömdes under hösten 1982 reserverna av odragna krediter vara otillräckliga. För det tredje var marknadsläget vintern 1983 sådant att det tedde sig fördelaktigt att tidigare lägga en del av årets upplåning. Taktiken i nyupplåningen ökades därför i slutet av 1982 och under de första månaderna 1983, då ett tiotal nya låneavtal förhandlades fram. Bland annat undertecknades två stora dollarlån, ett obligationslån om 1,2 miljarder US dollar och en bankkredit om 1,6 miljarder. Mot slutet av budgetåret sjönk nyupplåningstakten betydligt.

Av budgetårets nyupplåning har en del löpande tagits hem i takt med behovet av utländsk valuta (se sid 27 Betalningsströmmarna för utlandslånen), medan återstoden har använts för att bygga upp bufferten av odragna krediter (se sid 23 Utlandsupplåningens inriktning).

Nyupplåningen under budgetåret bestod liksom föregående budgetår endast av medel- och långfristiga lån. Antalet lånekontrakt som undertecknades var 18 stycken jämfört med 16 under året före. Härutöver har under året två mindre bankkrediter förlängts efter förhandlingar med långivarebankerna.

I tabell 7 sammanfattas budgetårets nyupplåning. Lånens uppdelning i olika valutor visar hur dominerande den amerikanska dollarn är som internationell lånevaluta. Under tidigare år har i genomsnitt ungefär två tredjedelar av upplåningen skett i dollar. Under budgetåret 1982/83 svarade dollarn för inte mindre än 88 procent av lånen, medan ingen annan valuta nådde mer än några få procent. I absoluta

Tabell 7. Medel- och långfristig kontrakterad utlandsupplåning 1982/83

Valuta	Antal lån	Löptid (genomsnitt år)	Effektiv kostnad (genomsnitt, %)	Belopp miljoner i resp lånevaluta	Belopp ¹ mkr	Procentuell fördelning
Lån till fast ränta						
US dollar	3	9,8	13,2	250	1 912	5,0
Brittiska pund	1	27,0	14,7	50	584	1,5
Tyska mark	3	6,4	8,5	350	1 054	2,8
Schweiziska francs	3	6,4	7,1	300	1 091	2,9
Japanska yen	2	8,3	8,8 ²	40 000	1 281	3,4
Holländska floriner	1	10,0	8,6	15 0	4 03	1,0
Totalt	13	9,9	10,5		6 325	16,6
Lån till rörlig ränta						
US dollar	5	7,6		4 150	31 737	83,4
Total medel- och långfristig upplåning	18	8,0			38 062	100,0

¹ Enligt valutakurser 1983-06-30.

² Pga att räntan för ett av de två japanska lånen (bankkrediten) ej fastställts baseras denna beräkning enbart på kostnaderna för obligationslånet

tal är dock upplåningen i andra valutor ungefär lika stor som förra året.

Hela 83 procent av nyupplåningen 1982/83 skedde i form av fem lån till rörlig ränta. Motsvarande siffra föregående budgetår var 55 procent. Vid en så stor bruttoupplåning som under förra budgetåret måste således bankkrediter och obligationslån med rörlig ränta i stor utsträckning användas som komplement till fastförräntade lån. Under vissa perioder av högt ränteläge är det dessutom en fördel att ta lån med rörlig ränta. Denna binds nämligen oftast för så korta perioder som tre eller sex månader i taget. Den fastförräntade upplåningen kan därvid hållas lägre än som hade varit möjligt från marknadsmässig synpunkt.

Räntekostnaden för lånen till rörlig ränta baseras vanligen på LIBOR-räntan*. Under budgetåret 1981/82 betalade riksgäldskontoret ett påslag över LIBOR-räntan med i genomsnitt 0,4 procentenhet. Detta påslag blev under 1982/83 i genomsnitt något lägre, ca 0,36 procentenhet.

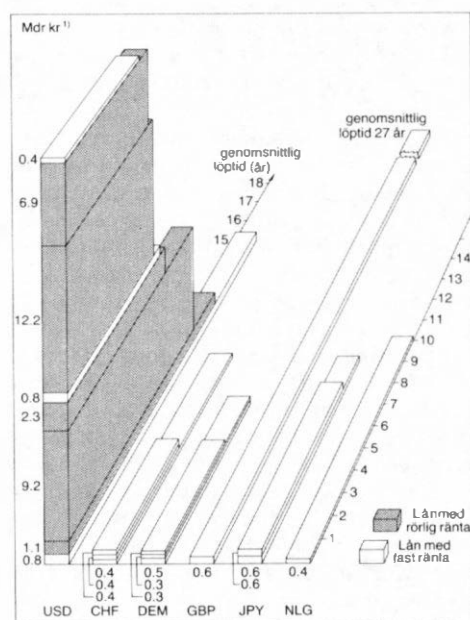
Nyupplåningen till fast ränta utgjordes av 13 lån i sex olika valutor. Föregående budgetår togs också 13 lån, då fördelat på fem valutor. Den genomsnittliga effektiva kostnaden för fasträntelånen var 10,5 procent, vilket var en procentenhet lägre än föregående år. Denna beräkning tar hänsyn till de provisioner och andra upplåningskostnader som betalats i samband med upplåningen.

Den genomsnittliga löptiden för hela

nyupplåningen kunde höjas till 8 år jämfört med 7,3 år under föregående budgetår. På den engelska obligationsmarknaden upptogs ett lån med löptiden 27 år. Detta lån, som alltså skall betalas tillbaka år 2010, har den i särklass längsta löptiden av samtliga svenska statliga utlandslån. På den brittiska marknaden är dock lån med denna löptid relativt vanliga.

Som komplettering till ovan lämnade de-

Fig 19. Storlek och genomsnittlig löptid för kontrakterade utlandslån 1982/83

¹ Enligt valutakurser 1983-06-30

* LIBOR – de Londonbaserade bankernas korta ränta för upplåning sinsemellan.

taljuppgifter om budgetårets nyupplåning försöker **figur 19** ge en sammanhängande bild av hur de 18 lånen skiljer sig åt i storlek, löptider, valuta och räntesättning. I horisontalplanet har de olika lånevalutorna angivits längs den främre sidan. Den högra axeln i horisontalplanet visar de olika lånens genomsnittliga löptider. På höjdaxeln visas lånestorleken uttryckt i svenska kronor. Lånebeloppens storlek är alltså proportionell mot höjden. De lån som löper med rörlig ränta är markerade med gult. Eftersom lånen har olika löptider bildar varje lån en "låda" med löptiden som längsida och lånestorleken som höjd. Skillnaden mellan de olika lånen i storlek och löptid är dramatisk. Lånet i engelska pund (GBP) har tex en mycket lång löptid men är relativt litet jämfört med ett par av dollarlånen (USD), vilka å andra sidan är relativt kortfristiga. De tre dollarlånen om 900, 300 och 1 600 miljoner US dollar (motsvarar 6,9 mdr, 2,3 mdr och 12,2 mdr kronor) är alla bankkrediter till rörlig ränta. De är tillsammans med ett obligationslån med rörlig ränta på 1 200 US dollar (9,2 mdr kronor) beloppsmässigt helt dominerande. De traditionella kapitalmarknads-lånen till fast ränta framstår i jämförelse som mycket små. Slutsatsen blir att bankkrediterna i dollar till rörlig ränta var helt nödvändiga för att täcka budgetårets nyupplåningsbehov, eftersom beloppen som kunde lånas på obligationsmarknaderna var relativt små. Dessa lån är dock mycket värdefulla för att få en så stor valuta-, marknads- och löptidsdiversifiering av statens utlandsskuld som möjligt.

Nyupplåningens sammansättning
Riksgäldskontorets utlandsupplåning sker i huvudsak genom dels kapitalmarknads-lån, dels bankkrediter. Kapitalmarknadsprogrammet består av offentligt utbudna obligationslån och s k privata placeringar. Dessa lån tas upp på den internationella obligationsmarknaden (eurobond market) och på olika nationella marknader (se fak-tarutan på sid 22). På var och en av dessa marknader kan svenska staten återkomma med något eller några lån per år. Tidpunk-terna och frekvensen för dessa lån bestäms av flera faktorer såsom statens upplånings-behov, andra låntagares upplåning, den penning- och kapitalmarknadspolitik som förs av myndigheterna i de olika delmark-naderna, ränteläge, valutakurser och kapi-talplacerarnas intresse av att köpa flera

svenska statsobligationer. Under budget-året 1982/83 innehöll kapitalmarknadspro-grammet två eurodollarlån och två lån i USA, tre i Västtyskland, två i Schweiz och ett vardera i Storbritannien, Japan och Ne-derländerna; dvs i genomsnitt ett lån per månad.

Bankkrediterna arrangeras vanligen av en grupp internationella banker. Under budgetåret har tre internationella krediter undertecknats och tre lån har tagits upp på de nationella bankmarknaderna, i USA, Japan och Schweiz.

Nedan redogörs för några av budgetårets utlandslån som bedömts ha intresse på grund av sin storlek eller konstruktion.

Bankkredit om 900 miljoner US dollar hos 82 amerikanska banker samt en dollarkredit om 300 miljoner US dollar hos japanska banker

Sedan Sverige under 1981/82 som första utländska stat framgångsrikt lånat 800 miljoner US dollar på den amerikanska re-gionalbankmarknaden förbereddes under vintern 1982 ett andra sådant lån. Efter diskussioner med ett antal banker om möj-ligheten till en flexiblare och förmånligare konstruktion av räntesättningen beslöt riksgäldsfullmäktige i maj 1982 att ge ett gemensamt uppdrag till de två New York-bankerna Chase Manhattan Ltd och Mor-gan Guaranty Trust Co att arrangera en rörlig kredit om ca 500 miljoner US dollar. Sedan ett antal andra större amerikanska banker inbjudits att medverka i försälj-ningen av lånet genomförde ledarbankerna och riksgäldskontoret, tillsammans med ekonomidepartementet och riksbanken, en presentationsresa under sju dagar till åtta amerikanska städer, där inbjudna regiona-la och lokala banker fick en beskrivning av svensk ekonomi och kreditens konstruk-tion. Intresset visade sig vara mycket stort och totalt 82 banker beslöt sig för att delta i lånet. Det ursprungliga lånebeloppet över-tecknades kraftigt, varför fullmäktige be-slöt att höja lånebeloppet till 900 miljoner US dollar. Låneavtalet undertecknades i juli 1982.

Samtidigt undertecknades avtal om en kreditdel på 300 miljoner US dollar enbart avsedd för japanska banker. Genom denna sammankoppling kunde totalt förmånli-gare villkor erhållas än om upplåningen skett genom två separata lån.

Obligationslån till rörlig ränta om 150 och 1 200 miljoner US dollar samt internationell bankkredit om 1 600 miljoner US dollar

För att trygga valutareserven och möta de förväntade kortsiktigt negativa effekterna på bytesbalansen av devalveringen i oktober 1982 samt i syfte att säkra upplåningen för 1983 även i händelse av tilltagande oro på de internationella kreditmarknaderna företog riksgäldskontoret under vintern 1982/83 tre låneoperationer som ursprungligen förväntades inbringa ca 2 150 miljoner US dollar men som totalt gav 2 950 miljoner US dollar. De två första lånen placerades som obligationslån till rörlig ränta (sk floating rate notes) på marknaden. Ett lån på 150 miljoner US dollar med tolv års löptid gavs ut för att testa marknaden, varefter ett större lån med ett påslag över LIBOR om 1/4 procent utformades för att attrahera bla centralbanker och företag med stor likviditet. Ledargruppen, med den London-baserade firman Credit Suisse First Boston i spetsen, lyckades placera 1,2 miljarder US dollar av lånet i stället för det ursprungligen tänkta lånebeloppet 1 miljard US dollar.

Lånet blev därmed det dittills största obligationslånet på euromarknaden. Själva storleken på lånet bidrog starkt till försäljningsframgången genom att garantera en aktiv andrahandsmarknad. Detta, i kombination med den rörliga räntan, innebar att detta obligationslån blev ett intressant alternativ till bankcertifikat för de internationella kapitalplacerarna.

Den tredje låneoperationen bestod av en bankkredit, som tidsmässigt och försäljningsstrategiskt samordnades med det stora obligationslånet. Uppdraget att arrangera krediten gavs gemensamt till Chase Manhattan Ltd, Morgan Guaranty Trust Co of New York, Bank of Tokyo Ltd och Svenska Handelsbanken. Lånet bjöds ut på marknaden med ett påslag över LIBOR om 1/2 procent. Intresset från bankernas sida var stort och lånebeloppet kunde höjas från ursprungligen 1 miljard till 1,6 miljarder US dollar. Lånet blev därmed svenska statens hittills största utlandslån. Till följd av ett begränsat valutatillflöde under våren 1983 behövde krediten inte tas i anspråk utan hela beloppet ingick den 30 juni i reserven av odragna krediter.

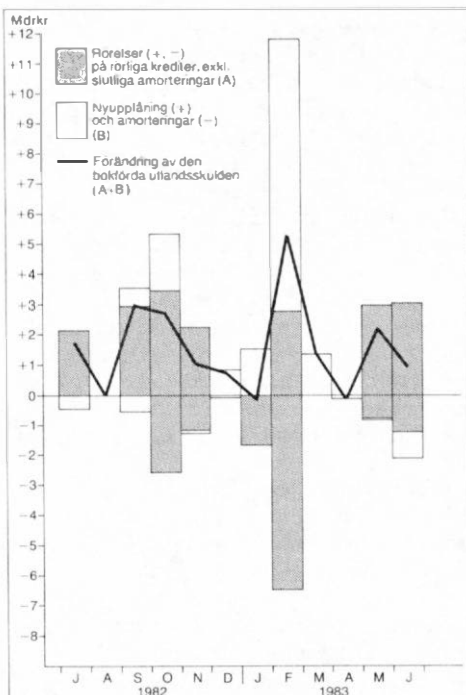
Bankkredit i Japan om 20 000 miljoner yen

Under budgetåret upptogs för första gången en kredit om 20 000 miljoner japanska yen (ca 640 mkr), vilken ställdes till förfogande av 35 japanska banker och försäkringsbolag. Krediten, som är tioårig och löper med 0,2 procent påslag över den japanska sk Long Term Prime Rate bidrar till att sprida utlandsupplåningen till nya marknader och långivare.

Betalningsströmmarna för utlandslånen

Under budgetåret 1982/83 kontrakterades nya utlandslån för 38 miljarder kronor. Till en del togs lånebeloppen hem löpande under budgetåret för att täcka valutautflödet. Resterande belopp ökade reserverna av odragna krediter. Hemtagningen av valuta resulterade i en ökning av statens utlandsskuld med netto 18,9 miljarder kronor. Bakom denna nettoökning döljer sig neddragningar och återbetalningar på rörliga bankkrediter, inkommande valuta från nya obligationslån samt amorteringar och inlösen av utestående lån. I figur 20 illustreras dessa betalningar månadsvis,

Fig 20. Förändringar i den bokförda utlandsskulden, månadsvis 1982/83

Tabell 8. Betalningsströmmar för statens utlandslån under budgetåret 1982/83

	Inflöde m kr ¹	Utflöde m kr ¹	Nettoflöde m kr ¹
Tidigare kontrakterad upplåning till fast ränta	17 642	17 892 (448)	-250 (-448)
till rörlig ränta	(17 642)	(17 444)	(198)
Årets kontrakterade upplåning till fast ränta	18 165 (5 040)	3381 —	14 784 (5 040)
till rörlig ränta	(13 125)	(3 381)	(9744)
Uppköp av obligationer för amortering	—	248	-248
Totalt	35 807	21 521	14 286

¹ Enligt valutakurser vid upplåningstillfälle respektive återbetalningsdag.

med hemtagningar av valuta ovanför nollstrecket och återbetalningar under strecket. Kurvan är en nettosaldering av staplarna och visar därmed de månadsvisa förändringarna i den bokförda utlandsskulden. I genomsnitt ökade den med ungefär 1,5 miljarder kronor per månad men med betydande variationer mellan månaderna. De stora talen under hösten 1982 berodde på ett stort valutautflöde före devalveringen i oktober, vilket täcktes med neddragningar på bankkrediter. Efter devalveringen vände valutaflödet och en del dragningar återbetalades i oktober och november. Det höga beloppet för februari beror främst på att likviden för ett stort obligationslån då flöt in. Beloppets storlek, drygt 9 miljarder kronor, gjorde det möjligt att i betydande utsträckning återställa rörliga krediter.

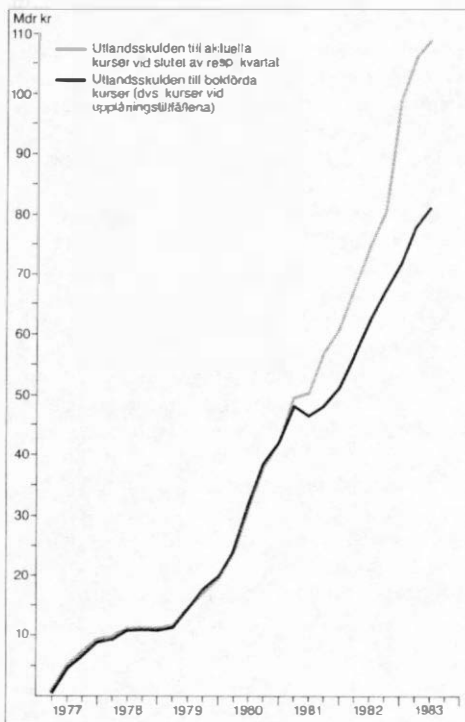
Tabell 8 visar de betalningsströmmar som ägt rum under budgetåret i samband med statens utlandsupplåning. I tabellen är den utländska valutan omräknad till svenska kronor enligt den valutakurs som gällde den dag valutan kom riksgäldskontoret tillhanda respektive betalades ut. Tabellen visar därför riksgäldskontorets verkliga valutaflöde. Det skiljer sig från kontorets bokföring, där visserligen upplåningen redovisas på detta sätt, men där återbetalningar på lån redovisas som en nedskrivning av skulden i svenska kronor med samma belopp som flöt in när lånet togs.

Amorteringar och återbetalningar på de statliga utlandslånen har hittills varit relativt små. Under budgetåret 1982/83 uppgick de till 2,1 miljarder kronor, jämfört med 2,5 miljarder kronor under föregående budgetår. Under åren framöver stiger de årliga återbetalningarna dock snabbt, vilket framgår av figur 27, sid 35 och tabell 5 i tabellbilagan.

Utlandsskulden och dess kostnader

Storlek och sammansättning

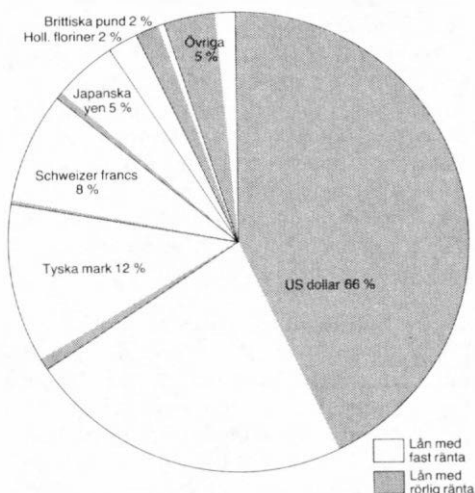
De statliga utlandslånen bokförs till de valutakurser som rådde vid varje upplåningstillfälle. Redovisat på detta sätt ökade utlandsskulden under budgetåret 1982/83 från 62,5 till 81,4 miljarder kronor. Denna ökning på 18,9 miljarder motsvarar en årlig tillväxt med 30 procent. Utlandsskuldens andel av den totala statsskulden ökade något under budgetåret till 20 procent.

Fig 21. Statens utlandsskuld

Som framgår av **figur 21** har den bokförda utlandsskulden sedan mitten av 1979 haft en mycket jämn och stadig tillväxt. Utlandsskulden har i genomsnitt ökat med 1,5–2 miljarder kronor varje månad sedan april 1979, med undantag av åtta månader under 1981, då skulden var i stort sett oförändrad. Eftersom de enskilda valutornas växelkurs mot den svenska kronan ständigt varierar förändras också värdet av den samlade skuldstocken. För att belysa detta visar figuren även det totala marknadsvärdet av utlandsskulden, dvs skulden omräknad enligt valutakurserna vid respektive tidpunkt. Denna kurva visar en ännu kraftigare tillväxt av skulden. Skillnaden mellan kurvorna visar de realiserade kursvinster och kursförluster som uppstår. Att skillnaden ökat under senare tid beror främst på devalveringarna av den svenska kronan 1981 och 1982 samt den amerikanska dollarns kraftiga stegring under våren 1983. Effekterna på skulden av valutakursrörelserna och hur detta bör redovisas beskrivs närmare på sid 32.

Statens utlandsskuld består av lån i nio olika valutor. I **figur 22** framgår fördelningen mellan dessa. Förutom de sex valutor som specificerats i figuren finns under "Övriga" också lån i franska francs, belgiska francs och i särskilda dragningsrät-

Fig 22. Statens utlandsskuld 1983-06-30, procentuell fördelning på valutor

ter, SDR*. Jämfört med föregående år har relativt små förändringar ägt rum i fördelningen mellan de olika valutorna. Den amerikanska dollarn är helt dominerande som upplåningsvaluta för Sveriges del, lik-

* Av internationella valutafonden fastställd korgvaluta innehållande US dollar (42 %), tyska mark (19 %), brittiska pund (13 %), japanska yen (13 %) och franska francs (13 %).

Tabell 9. Löptid och kostnad för den statliga utlandsskulden

Medel- och långfristig skuld	Genomsnittlig löptid (år)		Genomsnittlig effektiv kostnad (%)			
	Skulden 1982-06-30	Nyupplåningen 1982/83	Skulden 1983-06-30	Skulden 1982-06-30	Nyupplåningen 1982/83	Skulden 1983-06-30
Lån till fast ränta						
US dollar	7,0	9,8	7,2	12,4	13,2	12,5
Tyska mark	8,8	6,4	8,6	8,6	8,5	8,6
Schweiziska francs	6,5	6,4	6,5	5,6	7,1	5,8
Japanska yen	9,4	9,0	9,6	8,4	8,8	8,5
Holländska floriner	8,3	10,0	8,6	10,4	8,6	10,1
Franska francs	5,2	—	5,2	13,8	—	13,8
Brittiska pund	5,0	27,0	9,4	14,3	14,7	14,4
Totalt fasträntelån	7,5	8,8	7,7	10,1	10,1	10,1
Lån till rörlig ränta						
USDollar	7,3	8,7	7,9	15,7	—	10,1
Tyska mark	8,0	—	8,0	9,5	—	5,7
Schweiziska francs	7,5	—	7,5	6,1	—	6,1
SDR	5,0	—	5,0	14,1	—	10,1
GBP	7,5	7,5	7,5	13,9	—	11,4
Totalt lån till rörlig ränta	7,1	8,7	7,7	15,3	—	10,0
Total medel- och långfristig skuld	7,3	8,7	7,7	12,5	—	10,1
Kortfristig skuld						
Japanska yen	0,9	—	1,0 ¹	7,3	—	6,7
Total kortfristig skuld	0,9	—	1,0	7,3	—	6,7

¹ Forlångning av en kortfristig yen-kredit.

som den dominerar på de internationella kreditmarknaderna. De övriga valutorna svarar var och en för mindre än 15 procent av utlandsskulden.

Lånen till rörlig ränta svarar tillsammans för nära hälften av skulden. På de internationella marknaderna är utlåning till rörlig ränta betydligt vanligare i US dollar än i andra valutor. I statens utlandsskuld mot rörlig ränta är US dollar också den helt dominerande lånevalutan. Lånen i dollar till rörlig ränta utgör cirka 43 procent av hela utlandsskulden.

Genomsnittlig löptid

Vid budgetårets början var utlandsskuldens genomsnittliga löptid 7,3 år. Då nyupplåningen under budgetåret både för fasträntelån och lån med rörlig ränta kunde ske till längre löptider än under de senaste åren, var skuldens genomsnittliga löptid vid årets slut 7,7 år. **Tabell 9**, sid 29 ger information om löptiderna för lånen i olika valutor.

En aktivare skuldskötsel

Strukturen hos den vid varje tidpunkt utestående statliga utlandsskulden, tex vad avser återbetalningstid, valutfördelning och räntevillkor, bestämmer de framtida kostnaderna för skulden. Förändringar i skuldstrukturen kan därmed förändra de framtida kostnaderna. Bland annat genom att utnyttja olika avtalade regler i lånekontrakten kan skuldförvaltningen nedbringa kostnaderna för skulden. Dyra lån, upptagna under tidigare perioder av hög ränta, kan sålunda återbetalas före amorteringsplanen och ersättas med billigare lån när ränteläget har fallit. Lån med rörlig ränta kan utbytas mot sådana med fast ränta när detta bedöms som förmånligt. Vidare kan skuldens valutasammansättning ändras för att minska riskerna för kursförluster.

Som exempel på aktiv skuldskötsel kan nämnas att riksgäldskontoret i juni 1983 förtidsåterbetalade 200 miljoner US dollar av en bankkredit som togs upp 1978 och som skulle ha återbetalats 1985–1988, dvs under år då statens utlandsamorteringar blir mycket stora, se figur 27, sid 35.

Krediterna löper med ett påslag över LIBOR om 5/8 procent. Den nya kredit som kontoret upptog under våren 1983 löper till 1991 och har ett påslag över LIBOR om 1/2 procent. Vissa tidigare krediter löper med LIBOR + 3/8 procent. Att utbyta en del av

den äldre krediten mot dragningar under en ny innebär därmed en kostnadsbesparing om cirka 2 miljoner kronor per år, samtidigt som utlandsskuldens genomsnittliga löptid något förlängs. Denna förtidsbetalning mottogs mycket positivt av marknaderna.

Andra exempel på aktiv skuldskötsel är de tre skuldbytesavtal (swapavtal) med andra låntagare som riksgäldskontoret har ingått (varav ett under budgetåret 1982/83). Syftet har varit att minska skulden i dollar, som bedömts som väl stor, och i stället öka skulden i andra valutor, såsom schweiziska francs i vilken upplåningen är liten. Därmed förbättras valutariskspidningen. Samtidigt har det funnits andra låntagare med skulder i schweizerfrancs, som föredragit att få en skuld i dollar. Genom avtal med respektive motpart har riksgäldskontoret minskat utlandsskuldens dollarandel med ca 170 miljoner US dollar och ökat andelen schweizerfrancs med ca 340 miljoner. (I redovisningen av utlandsskuldens valutfördelning på annat håll i denna verksamhetsberättelse har skuldbytesavtalen inte beaktats.)

Möjligheterna att minska kostnaderna för den statliga utlandsskulden genom en aktiv skuldförvaltning torde vara betydande. Dessa förutsätter emellertid att riksgäldskontoret får tillgång till erforderliga resurser för skuldförvaltning, främst i form av kvalificerad personal.

Utlandsskuldens kostnader

Kostnaderna för utlandslånen består huvudsakligen av räntor och valutförluster (minus valutavinster). 1982/83 var ränteutgifterna för utlandsskulden 9,7 miljarder kronor. Föregående budgetår uppgick räntorna till 7,2 miljarder. De realiserade valutförlusterna ökade från 1,4 miljarder kronor förra budgetåret till 4,3 miljarder kronor under 1982/83. Budgetårets räntor och valutförluster blev därmed sammantaget 14,0 miljarder kronor, jämfört med 8,6 miljarder kronor under förra budgetåret.

I **tabell 9**, sid 29 ges information om utlandsskuldens genomsnittliga effektiva kostnad. Denna beräknas genom att lånens nominella räntesats justeras med hänsyn till provisioner, försäljningskurs och genomsnittlig löptid. Det internationella ränteläget har under budgetåret sjunkit något från de höga nivåer som uppnåddes i början av 1980-talet. Detta avspeglas i att den

genomsnittliga effektiva kostnaden för nyupplåningen till fast ränta sjunkit med 1,4 procentenheter från 1981/82, till 10,1 procent. Den genomsnittliga effektiva kostnaden för hela den fastförräntade skulden var densamma vid budgetårets slut som vid dess början.

Storleken på statens utlandsskuld – ett redovisningsproblem

När ett utlandslån tas upp bokför riksgäldskontoret skulden i svenska kronor till den valutakurs som gällde när pengarna togs hem. Eftersom de olika valutornas växelkurser mot den svenska kronan varierar, förändras också värdet på den samlade skulden när den beräknas till aktuella dagskurser. På detta sätt uppstår realiserade kursvinster eller -förluster, vilka inte registreras i den löpande redovisningen. När återbetalningarna sker realiserar

dessa vinster eller förluster. De redovisas därvid av kontoret som valutavinster eller förluster och tillgodogörs respektive belastar statsbudgeten.

Fram till år 1981 tog valutavinster och -förluster i stort sett ut varandra. Därefter har emellertid dollarkursen stigit kraftigt, vilket medfört stora realiserade förluster på dollarlånen. Dessutom devalverades den svenska kronan såväl hösten 1981 med 10 procent som hösten 1982 med 16 procent. Genom 1981 års devalvering ökade den då utestående skulden med 5,4 miljarder kronor, räknat i aktuella kurser. Devalveringen 1982 höjde marknadsvärdet på den då aktuella skulden med inte mindre än 13,2 miljarder kronor. Sammantaget har valutakursförändringarna sedan lånen togs upp medfört att skulden, som 1983-06-30 var bokförd till 81,4 miljarder kronor, omräknad med då aktuella kurser uppgick till 109,6 miljarder. Den realise-

Tabell 10. Den utländska statsskulden 1983-06-30

	Miljoner enh lånevaluta	Bokfört värde ¹ mkr	Motvärde 1983-06-30 ² mkr	Procentuell fördelning
Medel- och långfristig skuld³				
US dollar	9452,3	53066	72286	66,0
därav rörlig ränta	(6 180)	(37 486)	(47 262)	(43,1)
Tyska mark	4 205	9945	12657	11,6
därav rörlig ränta	(300)	666	(903)	(0,8)
Schweiziska francs	2418	6281	8792	8,0
därav rörlig ränta	(100)	(249)	(364)	(0,3)
Japanska yen	161 000	3512	5 156	4,7
Holländska floriner	940	2072	2525	2,3
Franska francs	650	633	652	0,6
Brittiska pund	212,5	2 268	2 483	2,3
därav rörlig ränta	(150)	(1 612)	(1 753)	(1,6)
SDR (rörlig ränta)	500	2972	4 082	3,7
Totalt		80749	108633	99,2
Kortfristig skuld⁴ (endast rörlig ränta)				
Japanska yen	20000	486	640	0,6
Totalt		81 235	109273	99,8
Upplåning för statens vattenfallsverk				
US dollar	21	91	161	0,1
Belgiska francs	843	101	127	0,1
Totalt		192	288	0,2
Totalt				
därav rörliga		81427	109561	100,0
		43471	55004	50,1

¹ Enligt valutakurser vid upplåningstillfället.

² Enligt valutakurser 1983-06-30.

³ Lån med längre löptid än ett år.

⁴ Lån med en löptid på ett år eller mindre.

rade nettokursförlusten var därmed 28,2 miljarder kronor eller drygt 34 procent av skuldens bokförda värde. Detta är en kraftig ökning från föregående år, då nettokursförlusterna var 20 procent av bokföringsvärdet. Året dessförinnan var motsvarande siffra 9 procent.

I syfte att komplettera redovisningen av de bokförda värdena på den aktuella utlandsskulden innehåller riksgäldskontorets vecko- och månadsrapporter även information om det aktuella värdet på skulden.

Förslag har framförts att utlandsskulden skall skrivas upp och redovisas till det aktuella värdet, i enlighet med redovisningsprinciperna för företag. I den statliga budgeten tillämpas dock den s k kassaprin cipen, dvs det är de faktiska in- och utbetalningarna som registreras. Denna princip tillämpas därför även för riksgäldskontorets redovisning. Sett över lånens hela löptid ger dessa båda principer samma totala resultat, medan effekterna på de enskilda åren blir högst olika.

I figur 21, sid 28 illustreras skillnaden

över tiden mellan utlandsskulden till bokförda respektive aktuella värden. I tabell 10, sid 31 ges detaljer om skulden vid budgetårets slut redovisad på de två sätten.

Nästan alla återbetalningar under budgetåret 1982/83 har medfört att stora valuta förluster har realiserats. En stor del av de realiserade förlusterna har uppstått vid återbetalningar på rörliga krediter. Ett sådant utflöde har dock i många fall direkt motsvarats av ett inflöde i samma valuta på ett nykontrakterat lån, varför båda transaktionerna skett till nästan samma valutakurs. Därmed har man belastat ett visst budgetår med upplupna valuta förluster från tidigare år samtidigt som de framtida förlusterna eller vinsterna räknas från och med när det nya lånet togs upp.

I vilken utsträckning de vid budgetårets slut orealiserade kursförlusterna om 28,2 miljarder kronor kan komma att förverkligas beror naturligtvis på valutakurserna vid de framtida återbetalningstillfällena. De vinster och förluster som då uppstår kan användas för att i efterhand kalkylera de utländska lånens verkliga kostnad.

6.

Statsskulden

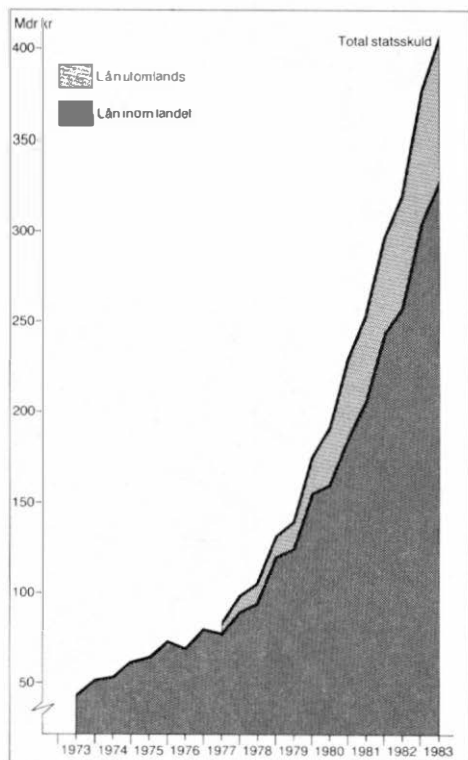
Storlek och utveckling

Den 30 juni 1983 uppgick statsskulden till 407 miljarder kronor och var därmed drygt nio gånger större än för 10 år sedan, se **figur 23**. Därav utgjorde den statliga utlandsskulden cirka 81 miljarder kronor*. Den har praktiskt taget i sin helhet tillkommit sedan 1977.

Statsskulden ökade under budgetåret 1982/83 med 88 miljarder kronor eller 27 procent. Detta var en något lägre procentuell ökningstakt än under de senaste fem budgetåren, då statsskulden ökade med i

* Enligt valutakurserna 1983-06-30 blir motsvarande belopp cirka 112 miljarder kronor.

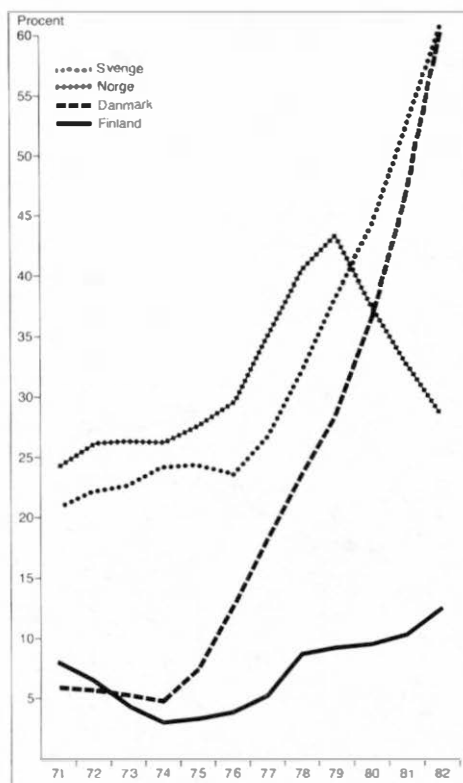
Fig 23. Statsskuldens storlek

Tabell 11. Statsskuldens ökningstakt. Procentuell förändring från föregående budgetår

	Totala stats-skulden	Inhemsk stats-skuld	Utlands-skuld
1971/72 tom 1976/77 genomsnitt	17,2	15,7	—
1977/78 tom 1981/82 genomsnitt	31,2	27,2	65,4
1977/78	28,0	22,1	120,0
1978/79	32,4	31,9	36,4
1979/80	38,1	29,0	113,3
1980/81	31,8	28,8	46,9
1981/82	26,5	24,8	34,0
1982/83	27,2	26,9	28,6

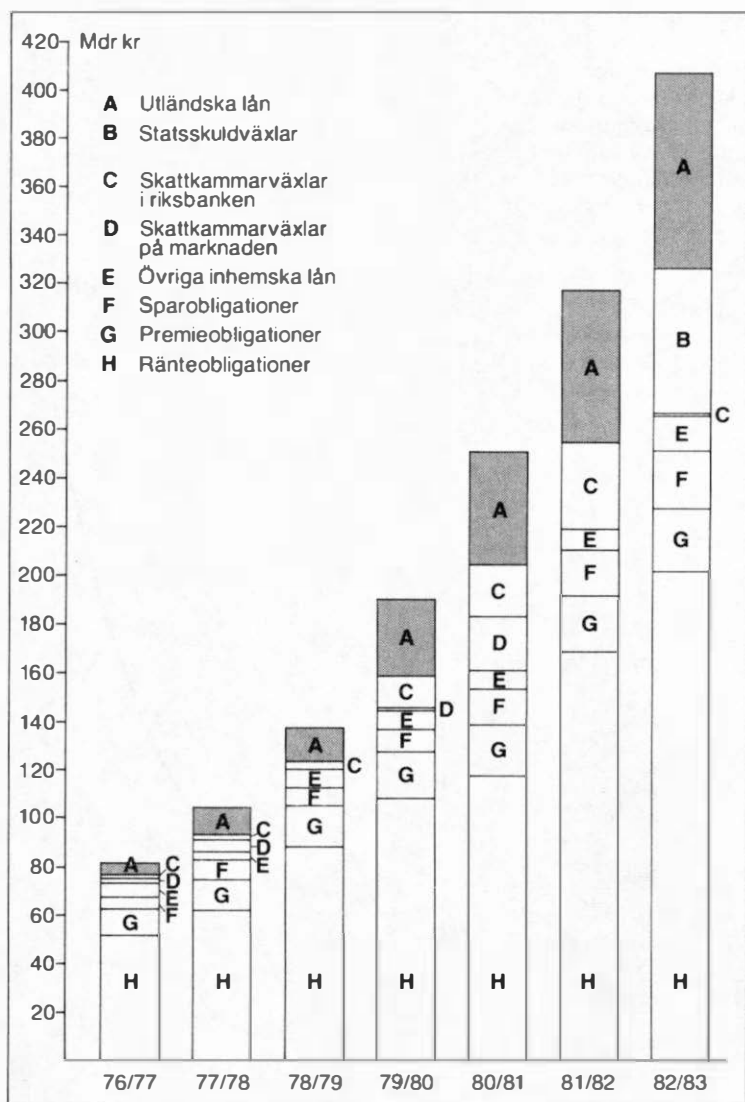
Fig 24. Statsskuld i procent av BNP

genomsnitt 31 procent per år, se **tabell 11**, sid 33. I **figur 24**, sid 33 visas statsskulden i relation till bruttonationalprodukten (BNP). Vid slutet av 1976 motsvarade statsskulden 24 procent av 1976 års BNP. Under de följande fem åren accelererade utvecklingen och vid slutet av 1982 motsvarade statsskulden 61 procent av 1982 års BNP. I diagrammet visas också utvecklingen i Danmark, Finland och Norge. Jämförelsen är dock vanskelig, då begreppet statsskuld inte är detsamma i de olika länderna. Detta påverkar framförallt kurvor-

nas nivåer, men inte i samma utsträckning utvecklingen över tiden. Diagrammet antyder dock att alla fyra länderna från mitten av 1970-talet ökat sin statsskuld i förhållande till bruttonationalprodukten. Framförallt gäller detta Sverige och Danmark. De stora norska investeringarna i oljeindustrin ökade tidigare Norges statsskuld kraftigt. De tre senaste åren har dock oljeinkomsterna vänt kurvan nedåt. Den finska utvecklingen förefaller att ha varit den mest balanserade bland de nordiska länderna.

Fig 25. Statsskuldens sammansättning

Statsskuldens sammansättning
 Figurerna 25 och 26 och tabell 1 och 2 i tabellbilagan belyser utvecklingen av statsskuldens sammansättning och placering. Utlandslånen har successivt ökat sin andel av statsskuden sedan budgetåret 1976/77. Vid utgången av budgetåret 1982/83 låg dock andelen kvar på samma nivå som ett år tidigare – ca 20 procent. Den inhemska andelen av statsskuden uppgick följaktligen till 80 procent den 30 juli 1983. Införandet av statsskuldväxlarna den 1 juli 1982 innebar vissa förskjutningar mellan de inhemska upplåningsinstrumenten.

Andelen räntelöpande obligationer minskade från 53 procent den 30 juni 1982 till 49 procent den 30 juni 1983.

Den största förändringen inträffade dock för skattkamarväxlarna i riksbanken, vilkas andel av statsskuden sjönk från 11,5 procent till 0,2 procent under budgetårets lopp, allteftersom denna upplåning ersattes av upplåning mot statsskuldväxlar. Premieobligationernas andel har successivt minskat under de senaste åren och svarade den 30 juni 1983 för drygt 6 procent av statsskuden jämfört med 12 procent fem år tidigare. Däremot har sparobligationslånen andel varit relativt oförändrad under den senaste femårsperioden – kring 6 procent. Övriga inhemska låneformer svarar för ett par procent av statsskuden.

Fig 27. Statsskuldens fördelning på förfallotider per 1983-06-30

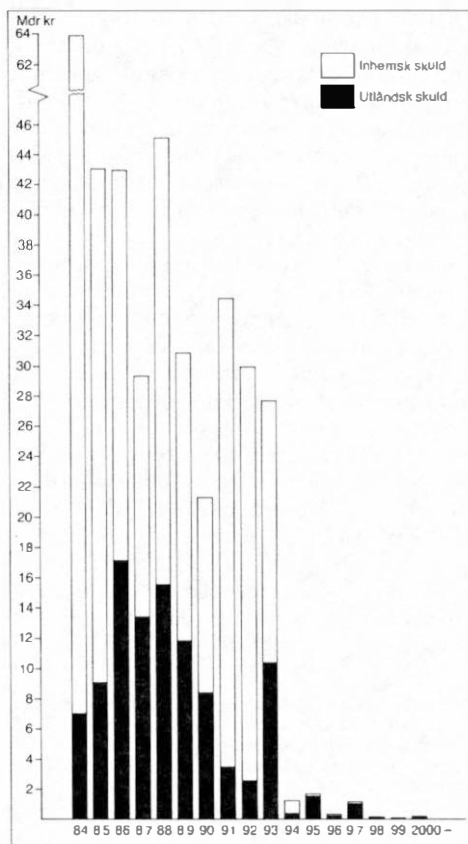
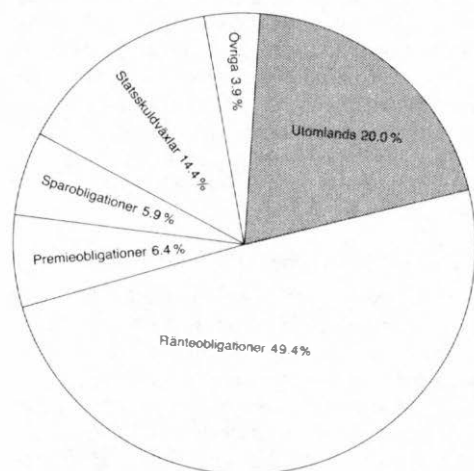
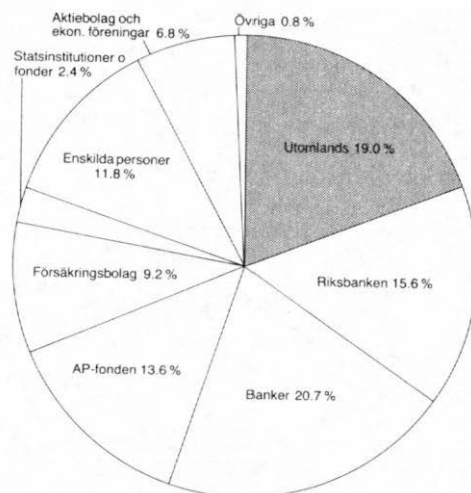

Fig 26. Statsskuden fördelad på låneinstrument och långivare

Statsskuldens sammansättning 1983-06-30.
Låneinstrument

Statsskuldens placering 1982-12-31.
Långivare

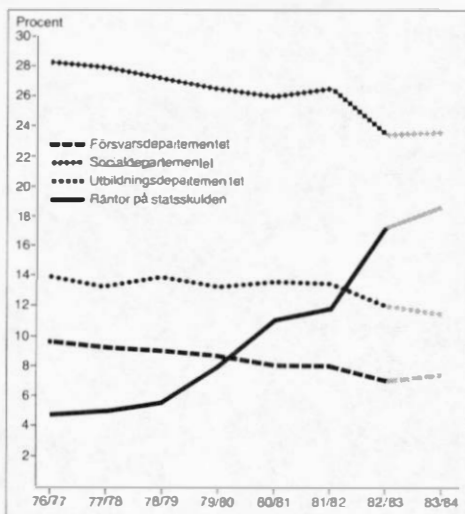

Statsskuldens placering

Statsskuldens placering* vid slutet av december 1982 framgår av **figur 26** (och mer i detalj i **tabell 3** och **4** i tabellbilagan). Det svenska banksystemet höll 36 procent av statsskulden, varav riksbanken 15 procent och affärs- och sparbankerna 21 procent. Banksystemets andel av statsskulden har under de senaste fem åren uppgått till i genomsnitt 41 procent. Affärsbankernas andel har minskat under 1982, vilket avspeglar en mycket svag ökning av statspappersinnehavet – 328 miljoner kronor. Den största enskilda långivaren till staten efter riksbanken är AP-fonden med 14 procent av den totala skulden. AP-fondens andel var som högst 1977 med 20 procent, och har sedan dess successivt minskat. Försäkringsbolagen har hållit sin andel på 8 å 9 procent under de senaste åren, medan för gruppen enskilda personer andelen gradvis sjunkit från 18 procent 1977 till 12 procent 1982. Införandet av statsskuldväxlarna innebär att vid utgången av 1982 aktiebolag och ekonomiska föreningar svarade för 7 procent av statsskulden jämfört med 0,3 procent ett år tidigare. Den statliga ut-

* Beträffande de räntelöpande obligationslånerna grundar sig uppgifterna i fråga om vissa grupper uteslutande på de i statsskuldboken inskrivna obligationsbeloppen. Utelöpande premieobligationer har – med undantag av de premieobligationer som innehas av affärsbankerna – hänförs till gruppen enskilda personer.

Fig 28. Procentuella andelar av statsbudgetens totala utgifter

Anm: Prognosen för 1983/84 grundas på statsbudgeten för detta år.
Källa: Reviderad US-prognos maj 1983

landsskuldens andel har stigit från 0 till 20 procent på sex år.

I **tabell 5** i tabellbilagan har statsskulden per 1983-06-30 uppdelats på förfalloår. Här och i **figur 27**, sid 35 ingår inte 14,6 miljarder kronor avseende lån hos statsinstitutioner och fonder som inte har någon i förväg bestämd återbetalningstid.

Sparobligationslånerna är formellt sett en avistaskuld, då obligationerna kan lösas in när som helst på innehavarens begäran. I praktiken löses dock sparobligationerna in successivt och i regel förblir större delen utelöpande till löptidens slut. Här antas därför att hela lånebeloppet inlöses först vid löptidens slut.

Statsskulden förfaller nästan i sin helhet under den kommande tioårsperioden, se **figur 27**. Detta är en följd av att en stor del av upplåningen sedan början av 1970-talet har skett mot tioåriga amorteringsfria ränte- och premieobligationslån. Den stora förfallande inhemska skulden 1984 förklaras till stor del av att då inlöses statsskuldväxlar för sammanlagt 23 miljarder kronor. Dessutom inlöses bla två räntelöpande obligationslån som utgavs under hösten 1981, och som sammanlagt inbringade 20 miljarder kronor. På hösten 1981 utgavs också det hittills största statslånet på 23 miljarder kronor, vilket förfaller till inlösen år 1991. En del av de inhemska lån som förfaller under senare delen av 1990-talet är återstående rester av lån från 40- och 50-talen, då man på obligationsmarknaden fortfarande kunde ge ut lån med mycket långa löptider. Den inhemska statsskuldens genomsnittliga löptid förkortades under budgetåret 1982/83. Anledningen var dels den förskjutning i upplåningen från de långfristiga räntelöpande obligationerna till de kortfristiga statsskuldväxlarna som diskuterats i kap 4, dels en minskad popularitet för de tioåriga ränteobligationerna. Den utländska skulden har längre genomsnittlig löptid än den inhemska, och de största amorteringarna inträffar under åren 1986–1989.

Statsskuldens kostnader

De helt övervägande kostnaderna för statsupplåningen är räntor på statsskulden. Därutöver finns kostnader för främst försäljnings- och inlösenprovisioner samt kapitalrabatter (som uppstår vid försäljning av obligationer till underkurs). I riksgäldskontorets verksamhet uppstår också en del

jämförelsevis små inkomster, som t ex räntor på rörliga krediter samt överkurser vid obligationsförsäljning. Förutom dessa typer av kostnader och intäkter kan det för utlandslånen också uppkomma valutaförluster och valutavinster. Nettobeloppet av dessa poster mfl belastar statsbudgeten under rubriken Räntor på statsskulden m m. Riksgäldskontorets administrationskostnader ingår inte här utan redovisas särskilt (se sid 48).

Utgifterna på Räntor på statsskulden m m i statsbudgeten har ökat mycket kraftigt under senare år, se **tabell 12**. Budgetåret 1975/76 uppgick dessa utgifter till drygt 4 miljarder kronor, vilket motsvarade drygt 4 procent av statsutgifterna. Budgetåret 1982/83 var motsvarande belopp 48 miljarder kronor eller 17 procent av statsutgifterna. Härav utgjorde 14,1 miljarder kronor räntor och valutaförluster på utlandsskulden. En närmare redogörelse för utlandsskuldens kostnader lämnas i kapitel 5. De egentliga räntekostnaderna steg med cirka 65 procent under budgetåret 1982/83. Den kraftiga ökningen berodde dels på den hastigt växande statsupplåningen och dels på att en större andel av denna gav upphov till räntebetalningar redan under samma budgetår – en konsekvens av införandet av de kortfristiga statsskuldväxlarna. Posten Räntor på statsskulden m m har under de senaste åren varit en av budgetens snabbast växande utgifter. Huvudorsaken till detta är givetvis de senaste årens stora budgetunderskott och därmed växande statsskuld. Bidragande orsaker är också det fram till hösten 1981 successivt stigande ränteläget, som gjort att nyupplåningen blivit betydligt dyrare än förfallande skuld samt att devalveringarna hösten 1981 och hösten 1982 i förening med den stigande dollarkursen gett upphov till betydande valutaförluster. Statsskuldräntornas ökande betydelse bland statsutgifterna framgår av **figur 28**.

Tabell 12. Räntor på statsskulden m m budgetåret 1982/83

Miljoner kronor

	Inkomster	Utgifter
Räntor på statsskulden		-4 373 ¹
Räntor på rörliga krediter	+ 165	
Övriga ränteinkomster	+ 97	
Räntor på uppköpta obligationer	+ 44	- 15
Över- och underkurser vid obligationsförsäljning	+ 4	- 19
Kursvinster	+ 39	
Försäljningsprovisioner		- 439
Inlösenprovisioner		- 82
Realiserade valutavinster och valutaförluster	+ 115	- 4414
Kreditavgifter		- 38
Avgifter för fartygskreditgarantier	+ 63	
Preskriberade obligationer, vinster och kuponger m m	+ 23	
Övrigt	+ 4	- 8
Summa	+ 553	-48749
Summa nettoutgifter (täcks med anslag över statsbudgeten)		-48196
¹ därav för räntelån	19 246	
premielån	1 739	
sparlån	26 38	
statsskuldväxlar	7 236	
skattkammarväxlar	2 188	
övr. inhemsk		
upplåning	94 3	
utlandslån	9744	

7.

Garantigivning

Allmänt

Staten genom riksgäldskontoret lämnar i enlighet med riksdagens beslut garanti för lån som upptas av såväl privata som helt eller delvis statsägda företag, organisationer och stiftelser. Garanti kan lämnas för lån upptagna i Sverige eller utomlands och kan avse såväl obligationslån som banklån eller andra former av krediter. Statliga garantier utfärdas förutom av riksgäldskontoret även av ett antal andra myndigheter. I fråga om lån upptagna utomlands svarar riksgäldskontoret för den helt dominerande garantigivningen. Detta ger påtagliga samordningsfördelar inte minst mot bakgrund av riksgäldskontorets roll som företrädare för staten vid dess egen utlandsupplåning.

Kreditgarantigivningen kan vara ett alternativ till att ge anslag över statsbudgeten till viss verksamhet och kan således vara ett sätt att möjliggöra angelägen verksamhet, vilken annars inte skulle kunnat komma till stånd eller fortleva. Särskilt på senare år har emellertid uppmärksamats de faktiska riskerna för kostnader för staten i de fall låntagaren inte kan uppfylla sina förpliktelser. För riksgäldskontorets del har kostnadsriskerna hittills framför allt gällt garantier inom det statliga varvs- och rederistödet. Sålunda har riksgäldskontoret bl a i avslutning till Johanssongruppens konkurser i år nödgats infria kreditgarantier uppgående till totalt cirka 365 miljoner kronor. Statens totala förlust orsakade av dessa konkurser är ännu svår att uppskatta. Den beräknas emellertid komma att bli betydande. Den slutliga förlusten är bl a beroende av vad försäljningen av de fartyg, i vilka staten har pantsäkerheter, kan inbringa.

Riksgäldskontorets totala garantiåtaganden per 1983-06-30 uppgår till 42,7 miljarder kronor.

Totalt har riksgäldskontoret under årens lopp infriat garantier om cirka 825 mil-

joner kronor. Hittills har riksgäldskontoret återfått 243 miljoner av detta belopp. Utestående fordran per 1983-06-30 uppgick sålunda till 582 miljoner kronor. Vad den slutliga förlusten kommer att bli är svårt att uppskatta, eftersom den bl a är beroende av intjäningsförmågan hos de fartyg i vilka riksgäldskontoret har säkerheter.

För flertalet kreditgarantier utgår en avgift varierande mellan 0,25 procent och 1 procent på av riksgäldskontoret garanterat belopp. Avgiften debiteras per budgetår och i efterskott. Innevarande budgetår faktureras garantiavgifter på ca 100 miljoner kronor.

Statligt stöd till varvsföretag m m

Stödet till svenska varvsföretag infördes 1963, då riksdagen uppdrog åt riksgäldskontoret att utfärda statliga kreditgarantier på i första omgången 400 miljoner kronor. Stödet skulle medge svenska varvsföretag att i fråga om kreditvillkor för beställda fartyg konkurrera med den internationella varvsindustrin. En förutsättning för varvens kreditgivning var att motsvarande belopp kunde lånas upp i banker m m från varvens sida. Staten har genom stödssystemet medverkat till att sådan upplåning har kunnat ske genom att med garanti, dvs borgen, säkerställa upplåningen gentemot bankerna. Statens säkerheter härför har väsentligen utgjorts av varvens fordringar på fartygsbeställare samt pantsäkerheter i de beställda fartygen. För att kostnader skall kunna uppkomma för staten fordras att såväl varvet som beställaren inte kan fullgöra sina förpliktelser samt att det fartyg som finansieras har förlorat i värde. Risken för kostnader för staten inom denna stödform är därför till stor del beroende av det internationella konjunkturläget för varvs- och sjöfartsnäringarna. Den osedvanligt långa lågkonjunkturen inom dessa näringar sedan i mitten av 1970-talet har inneburit att riskerna för kostnader för staten numera är betydande.

För närvarande gäller att riksdagen bemyndigat riksgäldskontoret att till utgången av 1986 utfärda kreditgarantier inom varvstødet till ett sammanlagt belopp av högst 30 miljarder kronor. Vid utgången av budgetåret var riksgäldskontorets garantiåtagande 24,1 miljarder kronor. Åtagandet avsåg till 83 procent upplåning i utländska valutor, främst US dollar. Garantier för Svenska Varv ABs upplåning svarade för 40 procent av den totala garantigivningen, eller 11 753 miljoner kronor, medan garantier om 235 miljoner kronor avsåg de privata varvens upplåning. Resterande garantier, 12 112 miljoner kronor, är ställda för fartygsbeställarnas upplåning.

Från och med den 1 juli 1980 regleras aktuella stödformer i förordningen (1980:561) om statligt stöd till varvsföretag m.m. Garanti kan utställas för lån, som svenskt varv tar upp för finansiering av fartygsbyggnad eller refinansiering av kundkredit, eller för sådant lån som en beställare tar upp i samband med betalning till svenskt varvsföretag. Genom förordningen infördes vissa nya stödformer, nämligen kreditgaranti för finansiering av alternativ produktion, stöd för exportfrämjande åtgärder samt räntestöd. Särskilda sk varvslån har ersatt det tidigare sk avskrivningslånet till beställare av fartyg. De tre sistnämnda stödformerna handläggs av nämnden för fartygskreditgarantier och förbigås därför i detta sammanhang. Beträffande kreditgaranti för finansiering av alternativ produktion gäller att sådan garanti kan lämnas av svenska varvsföretagen för att finansiera annan produktion än fartyg. Bestämmelserna tar i första hand sikte på att möjliggöra finansiering inom garantisystemet av vissa projekt inom offshoresektorn samt produktion i form av bl a flytande fabriker o.dyl.

Rederistöd

År 1977 infördes det s.k. rederistødet, som regleras i förordningen (1977:497) om statlig kreditgaranti till svenskt rederiföretag. Stødet syftade i början till att motverka att svenska rederiföretag av likviditetsskäl skulle tvingas sälja sådant tonnage till utlandet som ansågs vara livsdugligt inom svensk sjöfartsnäring. Senare har en sådan försäljning i viss utsträckning accepterats. Stødet har numera till syfte att medverka till en ur samhällets synvinkel önskvärd strukturrationalisering av svensk rederi-

näring. För närvarande gäller att riksdagen bemyndigat riksgäldskontoret att till utgången av 1984 utfärda kreditgarantier till ett sammanlagt belopp av högst 380 miljoner kronor. Det aktuella garantiåtagandet uppgick den 30 juni 1983 till 80 miljoner kronor.

Övriga garantier

Utöver den verksamhet som ovan beskrivits om stöd till den svenska varvs- och rederinäringen utfärdar också riksgäldskontoret garanti- och ansvarsförbindelser m.m. på ett antal andra områden, däribland energiområdet.

Inom energiområdet infördes år 1975 ett särskilt garantisystem, vilket i första hand syftade till att underlätta finansieringen av utbyggnaden av oljefält i bl.a. Nordsjön. Garanti kan ställas för såväl svenska som utländska företags lån för finansiering av investeringar i utvinning m.m. av råolja samt för svenska företags ekonomiska åtaganden i samband med prospekterings- och utvinningsverksamhet utomlands. Detta garantisystems tillämpningsområde har successivt utvidgats och regleras sedan 1981 i förordning om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol. Garantiramen fastställdes ursprungligen till 2 miljarder kronor och höjdes 1981 till 4 miljarder kronor. Garanti har hittills ställts i fyra fall till ett belopp om 479 miljoner kronor.

År 1973 bildades Svensk Kärnbränsleförsörjning AB med uppgift att främja landets försörjning med kärnbränsle. Riksgäldskontoret ställer garanti för bolagets finansiella åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln m.m. Riksdagen har fastställt en garantiram uppgående till totalt 800 miljoner kronor, varav 663 miljoner kronor utnyttjats.

Inom energiområdet garanterar riksgäldskontoret även Forsmarks Kraftgrupp ABs utlandsupplåning. Av den av riksdagen beslutade garantiramen uppgående till cirka 10 miljarder kronor har hittills 2,86 miljarder kronor utnyttjats.

Vidare utfärdar och administrerar riksgäldskontoret garantigivningen i form av garantifondsförbindelser och grundfonds-förbindelser för vissa finansieringsinstitut såsom exempelvis Sveriges Allmänna Hypoteksbank, Konungariket Sveriges Stads-hypotekskassa och Svenska Skeppshypotekskassan. Statens engagemang för denna

typ av förbindelser uppgår till 18,6 miljarder kronor.

Slutligen må nämnas att Sveriges åtaganden gentemot vissa internationella organisationer såsom Internationella utvecklingsfonden (IDA), Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB), Asiatiska utvecklingsbanken och Afrikanska utvecklingsfonden bla fullgörs genom att riksgäldskontoret utfärdar skuld- och garantiförbindelser till dessa organ.

Tabell 13. Riksgäldskontorets garantiåtagande resulterade i följande in- och utbetalningar under budgetåret 1982/83 (miljoner kronor)

	Utbetaln	Inbetaln	Netto
Kalmar Varv AB	0,02	0,3	+ 0,28
Lödöse Varv AB	24,7	4,8	- 19,9
AB Oskarshamns Varv	7,2	9,8	+ 2,6
Beställarstöd -			
Johanssongruppen	317,5	109,4	- 208,1
Övriga garantier	16,0	5,8	- 10,2
TOTALT	365,4	130,1	- 235,3

Tabell 14. Tom 1983-06-30 har riksgäldskontoret infriat följande belopp (netto, miljoner kronor)

Kalmar Varv AB	62,1
Lödöse Varv AB	42,9
AB Oskarshamns Varv	107,4
Beställarstöd -	
Johanssongruppen	336,3
Övriga garantier	32,9
TOTALT	581,5

8.

Övriga uppgifter

Lönsparandet

Statsmakterna har sedan slutet av 1940-talet på olika sätt stött lönsparandet i bankerna. Riksgäldskontoret har fått riksdagens uppdrag att svara för administration och marknadsföring av detta statsstödda lönsparande. För närvarande finns fyra former av lönsparande: vinstsparkonto, skattesparkonto, skattefondkonto samt företagsanknutna aktiesparfonder. Lönsparandet har ökat mycket kraftigt sedan skattesparandet infördes i oktober 1978. Totalt fanns den 30 juni 1982 2,6 miljoner konton med en sammanlagd behållning på 20,8 miljarder kronor. Vid slutet av år 1978 var motsvarande tal 1,6 miljoner konton resp 6 miljarder kronor. Denna utveckling belyses närmare i figur 29 och 30.

Vinstsparkonto

Tidigare lönsparformer ersattes 1972 av Nya lönsparandet. Liksom tidigare finansi-

erade staten här ett årligt lotteri bland deltagarna i ett regelbundet sparande. När nya former av lönsparande (se skattesparkonto och skattefondkonto nedan) infördes 1978, bytte Nya lönsparandet namn till Vinstsparkonto. Begreppet lönsparande används nu som samlingsnamn för alla de statsstödda sparformerna.

Vinstsparandet fick en god start med ca 350 000 öppnade konton under det första året 1972. Utvecklingen har därefter karakteriserats av en stadig ökning av antalet konton tom 1978. Ökningstakten har därefter minskat avsevärt. En anledning härtill är den hårdnande konkurrensen om bankspararnas pengar tex i form av skattesparandet samt spar- och premieobligationer. Den 30 juni 1983 fanns 1 470 700 konton. Den sammanlagda behållningen på Vinstsparkontona ökar med ca 1,5 miljarder kronor per år och var vid budgetårets slut cirka 12,2 miljarder kronor. Den genomsnittliga behållningen på Vinstsparkonto var den 30 juni 1983 8 320 kronor.

För att få spararen att under lång tid

Fig 29. Antal konton i lönsparandet

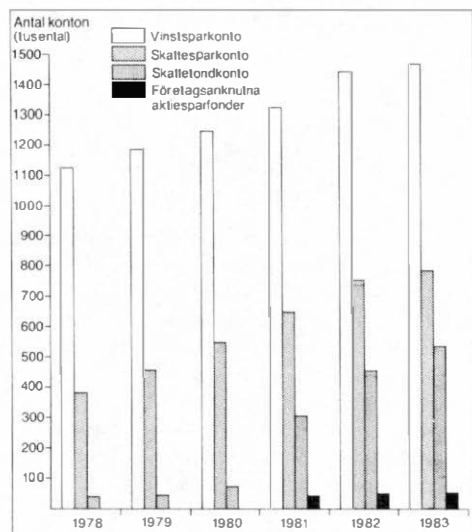
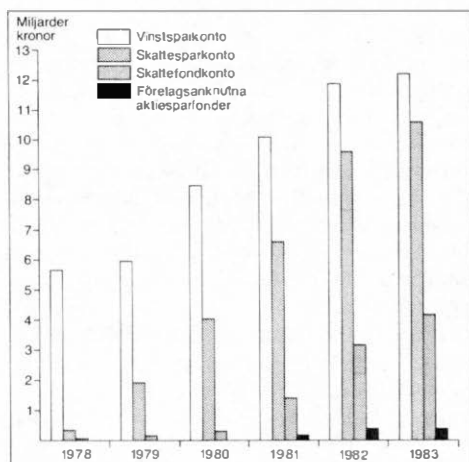

Fig 30. Totalt innestående på lönsparkonton vid slutet av respektive år

hålla kvar sina pengar på sitt Vinstspar-konto fanns tidigare regler om sk sparpremier. Dessa regler blev med tiden besvärliga att hantera och att informera allmänheten om. Med början 1 januari 1982 utgick därför denna sparpremie och ersattes med en vinstutlottning under mars månad för konton med pengar som kvarstår under en längre tid. Vinstsumman är 1 procent av det totala beloppen på vinstsparkontona och den bekostas till 70 procent av staten och till 30 procent av bankerna. (Liksom tidigare sker en utlottning i september där den av staten helt bekostade vinstsumman är 4 procent av saldoökningen under sparåret på samtliga konton.) Den högsta vinsten i marsdragningen var 250 000 kronor och i septemberdragningen höjs den till 400 000 kronor. Vidare förenklades en del detaljregler som harmoniserades med skattesparandet.

I septemberdragningen utlottades totalt 125,75 miljoner kronor och i marsdragningen 7,7 miljoner kronor.

Skattesparandet – nya former för lönsparande

För att främja det privata hushållssparandet infördes två nya lönsparformer från den 1 oktober 1978. Den ena formen avser ett skattebefriat sparande i bank och kallas Skattesparkonto. I den andra formen, som kallas Skattefondkonto, placeras sparandet i speciella aktiesparfonder. Från den 1 januari 1981 finns ett till skattesparandet anslutet system med företagsanknutna aktiesparfonder för anställda i svenska börsnoterade företag (inkl sådana som noteras på den sk fondhandlarlistan). Dessa senare aktiesparfonder köper endast aktier i det egna företaget.

I syfte att förbättra villkoren för aktieplaceringar och att förbättra företagens möjligheter att attrahera nytt riskvilligt kapital förbättrades villkoren för skattefondkonto. Från 1980 höjdes därför skattereduktionen från 20 till 30 procent. Från den 1 januari 1981 höjdes det högsta sparbeloppet för skattefondkonto från 400 till 600 kronor per månad. Samtidigt infördes som nämnts de företagsanknutna aktiesparfonderna.

Från år 1983 har sparskattereduktionen sänkts med 10 procentenheter för respektive sparform.

Regeländringarna tillsammans med ökad information och offentlig debatt ledde till att antalet skattefondkonton ökade

från 75 000 till 300 000 konton under 1981 och under 1982 till 457 000. Antalet skattefondkonton har fortsatt att öka. Den 30 juni 1983 fanns 536 500 konton med en sammanlagd behållning på 4,3 miljarder kronor. Vid samma tidpunkt fanns det till de företagsanknutna fonderna 58 000 kontoanslutna med en behållning av 444 miljoner kronor.

Administration och marknadsföring av lönsparandet

Riksgäldskontoret har fått riksdagens uppdrag att administrera de olika lönsparformerna. Riksgäldsfullmäktige har därför fastställt för samtliga banker och aktiefonder gällande regler. Upplåningsenheten inom riksgäldskontoret svarar beträffande Vinstsparandet för vinstutlottningarna m.m. För Skattesparandet svarar kontoret för kontroller och återföringar till staten när sparbeloppet tas ut före femårsperiodens utgång m.m. Vinstsparkonto och skattesparkonto kan öppnas i alla affärs-, förenings- och sparbanker samt i HSBs och KFs sparkassor. Skattefondkonto erbjuds av flertalet banker.

Information till allmänheten om dessa statsstödda sparformer sker genom lönsparkommitten, som utses av riksgäldsfullmäktige och som består av representanter för riksgäldskontoret, bankerna, arbetsmarknadens parter m.fl. För budgetåret 1982/83 har anslagits 2,7 miljoner kronor till informationsinsatser.

Sparformernas utveckling redovisas ytterligare i tabellerna 9–11 i tabellbilagan.

Statligt stöd till politiska partier

Enligt lagen om statligt stöd till politiska partier fördelas detta stöd av partibidragsnämnden. Nämnden består av tre ledamöter och utses av riksgäldsfullmäktige. Nämnden sammanträder normalt i oktober varje år för att besluta om fördelning av stödbeloppet för en period på ett år räknat from den 15 oktober. Utbetalning av bidragen görs sedan av riksgäldskontoret. Nämnden fördelade i oktober 1982 det statliga stödet för tiden from 15 oktober 1982 to 14 oktober 1983 enligt följande:

Sveriges Socialdemokratiska Arbetarparti

	Kronor
Partistöd	26988000
Kanslistöd, grundstöd	3025000
tilläggsstöd	1402700
	31415700

Moderata Samlingspartiet

Partistöd	12975000
Kanslistöd, grundstöd	3025000
tilläggsstöd	1087900
	17087900

Centerpartiet

Partistöd	10899000
Kanslistöd, grundstöd	3025000
tilläggsstöd	708400
	14632400

Folkpartiet

Partistöd	6055000
Kanslistöd, grundstöd	3025000
tilläggsstöd	265650
	9345650

Vänsterpartiet Kommunisterna

Partistöd	3460000
Kanslistöd, grundstöd	3025000
tilläggsstöd	253000
	6738000

Rörliga krediter

Riksdagen har uppdragit åt riksgäldskontoret att tillhandahålla sk rörliga krediter åt vissa statliga myndigheter, företag och affärsdrivande verk. Dessa rörliga krediter är avsedda att utgöra rörelsekapital och kan närmast liknas vid de checkräkningskrediter privata företag har hos bankerna.

Den totala ramen för rörliga krediter utgjorde 1983-06-30 nära 11 miljarder kronor. Under budgetåret 1982/83 har ramen för televerkets kredit för abonnentutrustningar ökat från 800 till 1200 miljoner kronor.

På utestående kreditbelopp erläggs ränta efter en räntesats som fullmäktige bestämmer med hänsyn till förhållandena på den allmänna kreditmarknaden. Denna

räntesats har under budgetåret 1982/83 utvecklats enligt följande:

från 1982-03-11	: 15,5 %
" 1982-07-14	: 16,5 %
" 1982-09-13	: 16,0 %
" 1982-09-30	: 18,5 %
" 1982-10-17	: 16,5 %
" 1983-01-20	: 15,5 %
" 1983-04-07	: 15,0 %

De totala ränteintäkterna för ianspråktagen rörlig kredit uppgick under budgetåret till 165 miljoner kronor.

Riksgäldskontorets fordran för ianspråktaga krediter utgjorde ca 2,2 miljarder kronor 1982-06-30 och ökade under budgetåret 1982/83 med 848 miljoner kronor till ca 3,0 miljarder kronor 1983-06-30.

De ramar riksdagen fastställt för de rörliga krediterna samt utnyttjandet av desamma framgår av tabell 12 i tabellbilagan. Av tabellen framgår att riksdagen beviljat ett totalt belopp av 200 miljoner kronor för statliga myndigheter med uppdragsverksamhet. Inom denna ram hade regeringen vid budgetårets slut ställt 148,9 miljoner kronor till förfogande för de myndigheter som anges i tabell 13 i tabellbilagan.

Statsskuldboken

För att underlätta hanteringen av obligationer har riksgäldskontoret sedan länge tillhandahållit möjligheten för kapitalplacering att registrera sitt obligationsinnehav i statsskuldboken. Denna motsvarighet till aktiemarknadens värdepapperscentral har medfört att kapitalplaceringarnas obligationshantering har förenklats, medan den för riksgäldskontoret innebär dels att kostnaderna för obligationstryck och distribution har minimerats, dels att ränteutbetalningsrutinerna kunnat förenklas och därmed förbilligas. All inskrivning i statsskuldboken sker kostnadsfritt.

Merparten av inskrivningarna i statsskuldboken representeras av räntelöpande obligationer. Ägare av ränteobligationer har rätt att utan avgift överlämna sina obligationer till riksgäldskontoret för inskrivning i statsskuldboken. Denna möjlighet har inneburit att över 90 procent av alla obligationer direkt inskrivs i statsskuldboken, vilket i motsvarande mån begränsat behovet av att trycka obligationer. Med några få undantag är samtliga utelö-

pande obligationslån inskrivna i stats-skuldboken till praktiskt taget hela sitt utelöpande belopp.

Det i statsskuldboken inskrivna beloppet av statens räntelöpande obligationslån ökade under budgetåret 1982/83 med 22 miljarder kronor till över 182 miljarder kronor 1983-06-30, fördelat på 3 819 depoeneter. Under budgetåret 1982/83 utbetalades ränta på inskrivna obligationer med sammanlagt 19 miljarder kronor mot 12 miljarder kronor under närmast föregående budgetår.

I begränsad utsträckning tillåts inskrivning av premie- och sparobligationer i statsskuldboken. Inskrivning i statsskuldboken av premieobligationer kan ske endast i sådana fall då obligationer tillhör omyndig som inte själv äger råda över dem, eller då obligationerna förvaltas av god man. Inskrivning får också göras av premieobligationer som ingår i av statsinstitutioner förvaltade donationsmedel. Det i statsskuldboken inskrivna premieobligationsbeloppet uppgick 1983-06-30 till 129 miljoner kronor fördelat på 4 304 depositioner mot 322 miljoner kronor 1982-06-30.

Sparobligation, som utfärdas för omyndig, vilken inte själv får förfoga över obligationen, kan också inskrivas i statsskuldboken. Därvid spärras obligationsbeloppet så att det inte får lyftas utan överförmyndarens tillstånd. I övrigt mottas sparobligationer inte till inskrivning i statsskuldboken. Den 30 juni 1983 var sparobligationer inskrivna i statsskuldboken till ett nominellt belopp av 200 miljoner kronor fördelat på 11 108 depositioner. Samma tid året före uppgick beloppet till 142 miljoner kronor respektive 8 509 depositioner.

9.

Riksgäldskontorets organisation och resurser

Organisation

Riksgäldskontorets nuvarande organisation förbereddes genom en översyn under senare delen av 1970-talet. Organisationen framgår av vidstående organisationstablå.

Kontoret leds under riksgäldsfullmäktige av riksgäldsdirektören.

Verksamheten är organiserad i sex enheter

- Upplåningsenheten sköter bevakning av kreditmarknaden, planerar och genomför den inhemska upplåningen samt efterarbetar inlösta värdepapper. Till enheten hör också kontorets uppgifter i samband med administrationen av lönsparandet. Personalstyrkan motsvarar 50 årsverken.
- Utlandslåneenheten, som upprättades i april 1983, planerar och genomför upplåningen utomlands, inkluderande internationella marknadskontakter, låneförvaltning, internationella ekonomiska bedömningar samt presentationer och prospekt. Personalstyrkan motsvarar 9 årsverken.
- Ekonomienheten arbetar med redovisning, kassafunktion, statsskuldbok, viss in- och utlåning samt prognosverksamhet. Personalstyrkan motsvarar 34 årsverken.
- Garanti- och rättsenheten har hand om kreditgarantier, juridiska frågor i anslutning till upplåning både i Sverige och utlandet samt övrig juridisk service. Personalstyrkan motsvarar 14 årsverken.
- Administrationsenheten arbetar med personaladministration, verksamhetsplanering, administrativ service samt administrativ utveckling och datordrift.

Personalstyrkan motsvarar 33 årsverken.

- För intern revision av riksgäldskontoret och övriga riksdagens verk utom riksbanken finns en revisionsenhet underställd riksgäldsfullmäktige. Personalstyrkan motsvarar knappt 4 årsverken.

Därutöver finns personal för samhälls-ekonomiskt utredningsarbete, informationsverksamhet samt fullmäktigeservice. Personalstyrkan motsvarar ca 8 årsverken.

Riksgäldskontorets personalstyrka enligt organisationsplanen (fast anställda) motsvarade under budgetåret 1982/83 cirka 155 årsverken. Vid arbetstoppar har dessutom tillfälligt anställda anlitats.

Utöver den egna organisationen anlitar riksgäldskontoret utomstående för olika arbetsinsatser. En del av kontorets datorbearbetningar utförs av DAFA. För utveckling av datasystem och för rådgivning i samband med utlandsupplåning m m har konsulter anlitats. Marknadsföring i samband med den inhemska upplåningen utförs i samarbete med annonsbyråer. Både inhemska och utländska banker m fl medverkar vid emission och inlösen av olika lån. Större delen av vinsterna på premieobligationer betalas ut via bankerna eller posten.

Anslag

Kostnaderna för riksgäldskontorets verksamhet belastar i huvudsak fyra anslag, nämligen under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m m, anslagen:

- D1. Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader
- D2. Riksgäldskontoret: Vissa kostnader vid emission av statslån m m

D3. Riksgäldskontoret: Administrationskostnader för lönsparandet samt som en särskild huvudtitel anslaget Räntor på statsskulden m m.

På anslaget Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader förs bl a utgifter för löner, resor, lokaler, expenser, personalutbildning, information och automatisk databehandling. Här redovisas också vissa inkomster.

En del av de utgifter som belastar detta anslag är starkt volymberoende och påverkas av kortsiktiga svängningar i verksamheten. Exempel på volymberoende utgifter är sådana som avser tryck och blanketter, tillfällig personal, resor och ADB.

Anslaget Vissa kostnader vid emission av statslån m m skall täcka kostnaderna för obligationspapper, värdepapperstryck, reklam, annonser, PR-verksamhet, vissa konsulter m m.

Anslaget Administrationskostnader för lönsparandet avser inte statsupplåning. Under anslaget finansieras bl a vinstutlottning och information om vinstresultat vid lönsparandet. Lönekostnaderna för riksgäldskontorets arbete med lönsparandet redovisas däremot under anslaget Förvaltningskostnader. Kostnader för vinster, sparpremier och kampanjer i samband med lönsparandet redovisas under anslaget Lönsparande m m under finansdepartementets huvudtitel.

Banker m fl medverkar vid försäljning och inlösen av obligationer och andra lån samt vid inlösen av premieobligationsvinster. Provisionerna för detta redovisas under anslaget Räntor på statsskulden m m. Där redovisas också kostnader för börsnotering av obligationer.

Kostnader i samband med statsupplåningen kan således belasta tre anslag: Förvaltningskostnader, Vissa kostnader vid emission av statslån m m samt Räntor på statsskulden m m.

Under huvudtiteln Riksdagen och dess verk anvisade riksdagen för budgetåret 1982/83 följande anslag

D1. Riksgäldskontoret:	
Förvaltningskostnader	39 076 tkr
D2. Riksgäldskontoret:	
Vissa kostnader vid emission av statslån m m	32 180 tkr
D3. Riksgäldskontoret:	
Administrationskostnader för lönsparandet	1 520 tkr

Utgifterna under de tre anslagen var under 1982/83 följande

D1. Förvaltningskostnader	38 732 tkr
D2. Vissa kostnader vid emission av statslån m m	33 956 tkr
D3. Administrationskostnader för lönsparandet	1 060 tkr

Att utgifterna under anslaget Vissa kostnader vid emission av statslån m m blev högre än vad som budgetmässigt beräknades beror dels på effekter för utlandsupplåningen av devalveringen hösten 1982 och de stigande dollarkurserna, dels på att 1983 års utlandsupplåning koncentrerades till första halvåret 1983.

Nedan presenteras en grov uppskattning av utgifterna för kontorets olika verksamhetsgrenar under budgetåret 1982/83 så vitt de belastar de tre här aktuella anslagen.

I lönekostnaderna ingår inte endast lön för utfört arbete utan även lön vid sjukdom, barnledighet och andra betalda ledigheter. Lönekostnaderna inkluderar både fast och tillfälligt anställda samt konsulter (utom konsulter för systemutveckling, som redovisas under ADB-kostnaderna).

De ADB-kostnader som avser inköp, hyror, drift etc för riksgäldskontorets datoranläggning har i sin helhet redovisats under administration. Även kostnader för lokaler, utbildning och expenser har i sin helhet förts under administration.

Utfallet budgetåret 1982/83 för riksgäldskontorets anslag fördelat på olika verksamhetsgrenar (miljoner kronor).

	Fulmaktige, verksamhetsinformation, vissa utredningar m m		Upplåning inom landet		Förvaltning av inhemska lån		Upplåning utom landet samt förvaltning av utländska lån		Lånsparande		Garantiverksamhet		Redovisning		Revision		Administration, lokaler m m		Summa
Anslaget D1. Förvaltningskostnader																			
Löner	2,0	2,8	6,6	2,5	0,5	1,4	1,2	0,5	4,2	21,7							8,0	8,0	
Lokalhyror, lokalvård, bevakning																			
Resor	0,2			0,8															1,0
Utbildning, information, expenser m m	0,5																2,7		3,2
Automatisk databehandling			1,9	0,4	0,6		0,1		2,1	5,1									
Summa utgifter	2,7	2,8	8,5	3,7	1,1	1,4	1,3	0,5	17,0	39,0									
Avgår inkomster			-0,3							-0,3									
Summa anslaget D1.	2,7	2,8	8,2	3,7	1,1	1,4	1,3	0,5	17,0	38,7									
Anslaget D2. Vissa kostnader vid emission av statslån m m																			
Upplåning inom landet																			
Obligationssapper och värdepapperstryck			5,3																5,3
Reklam m m			17,0																17,0
därav premielån			(6,9)																
sparlån			(9,3)																
räntelån			(0,4)																
statsskuldväxlar och skattkammarvaxlar			(0,2)																
Övrigt			(0,2)																
Upplåning utom landet																			
Obligationssapper och värdepapperstryck				1,4															1,4
Prospekt, annonser m m				7,9															7,9
Advokater, konsulter utomlands				2,4															2,4
Summa anslaget D2.		22,3		11,7															34,0
Anslaget D3. Administrationskostnader för lånsparandet																			
Annonsering och dragningslistor					1,0														1,0
ADB m m					0,1														0,1
Summa anslaget D3					1,1														1,1
Summa anslagen D1, D2 och D3	2,7	25,1	8,2	15,4	2,2	1,4	1,3	0,5	17,0	73,8									

Av sammanställningen framgår att de verksamhetsgrenar som tog de största delarna av kostnaderna under de tre anslagen för riksgäldskontoret är

Upplåning inom landet ca	25 mkr (34 %)
Förvaltning av inhemska lån ca	8 mkr (11 %)
Upplåning utom landet och förvaltning av utländska lån ca	15,5 mkr (21 %)
Summa upplåning och låneförvaltning	48,5 mkr (66 %)
Kostnaderna för administration, lokaler, expenser m m ca	17 mkr (23 %)
Övriga verksamheter ca	8 mkr (11 %)

Under anslaget Räntor på statsskulden m m redovisas provisioner till banker och vissa andra utgifter av förvaltningskaraktär. Under 1982/83 uppgick utgifterna till

Försäljningsprovisioner	438 655 tkr
Kreditavgifter	37 572 tkr
Inlösenprovisioner	81 905 tkr
Kostnader för börsnotering av obligationslån	5 159 tkr
Dragningslistor för premielån	141 tkr

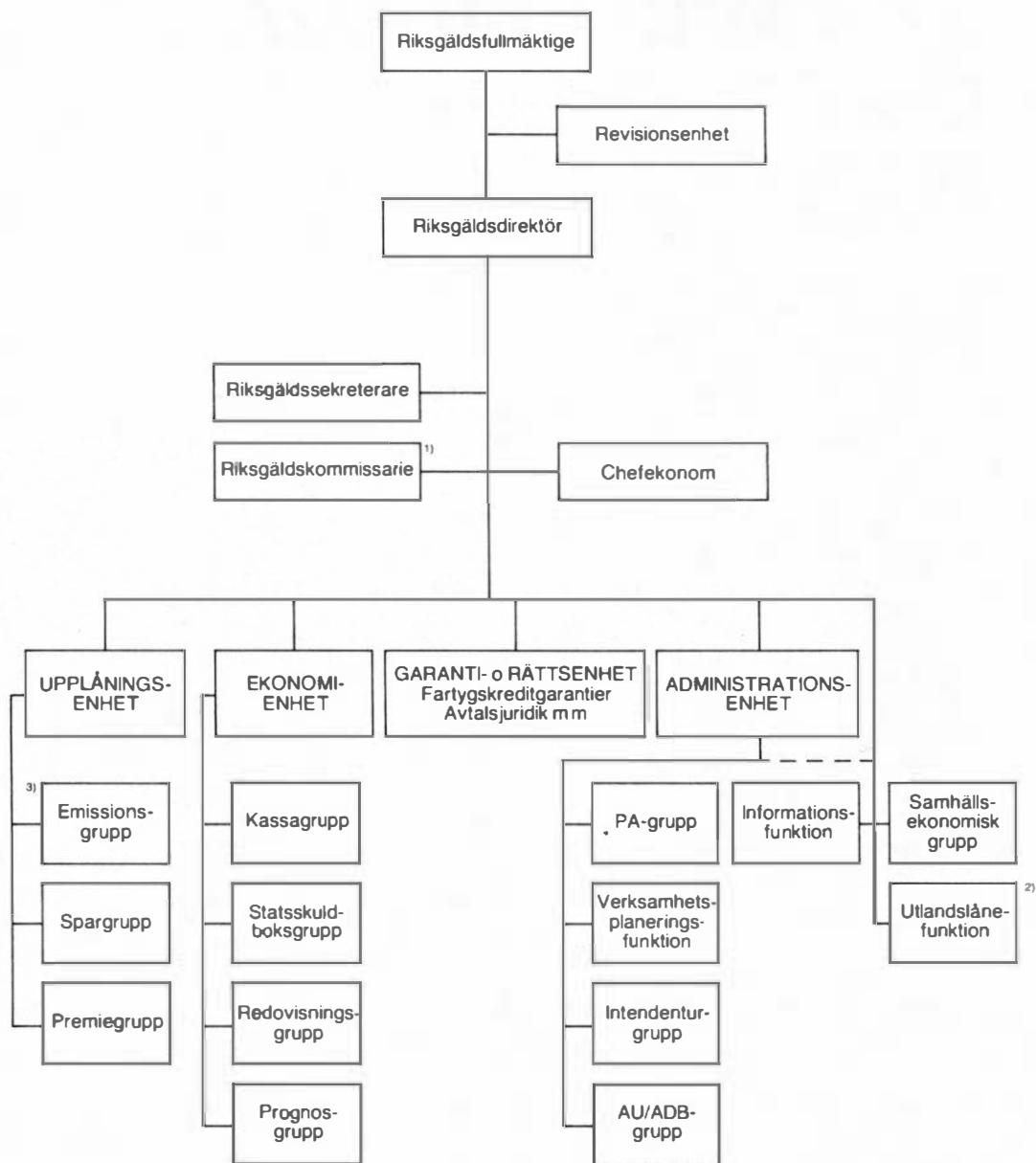
Dessa utgifter kan fördelas på verksamhetsgrenarna enligt nedanstående tabell:

Utfallet budgetåret 1982/83 för provisioner och vissa andra förvaltningsutgifter under anslaget Räntor på statsskulden m m fördelat på verksamhetsgrenar (miljoner kronor)

	Upplåning inom landet	Förvaltning av inhemska lån	Upplåning utom landet samt förvaltning av utländska lån	Summa
Försäljningsprovisioner och kreditavgifter	112,0		364,3	476,3
därav premielån	(48,6)			
sparlån	(13,0)			
räntelån	(13,9)			
statsskuldväxlar och skattkammarväxlar	(36,5)			
Inlösenprovisioner		71,2	10,7	81,9
därav premielån		(68,9)		
inkl vinster				
sparlån		(2,1)		
räntelån, statsskuld- och skattkammarväxlar		(0,2)		
Börsnotering av obligationslån		3,1	2,1	5,2
Dragningslistor för premielån				
Utgifter		(2,7)		
Inkomster		(2,6)		
Summa		0,1		0,1
Summa för delar av anslaget Räntor på statsskulden m m	112,0	74,4	377,1	563,5

Organisation

per den 31 december 1982

¹⁾ Tjänsten upphörde 1983-04-01 i samband med innehavarens pensionering.

²⁾ En utlandslåneenhet upprättades 1983-04-01 med en byråchef som chef för enheten. Utlandslånefunktionen upphörde därmed.

³⁾ Ur emissionsgruppen bildades 1983-05-01 en kundservicegrupp, som ingår i upplåningsenheten.

10.

TABELLBILAGA

- Tabell 1. Den svenska statsskulden
 Tabell 2. Förändringen av den svenska statsskulden
 Tabell 3. Statsskuldens placering 31 december 1982 (mkr)
 Tabell 4. Statsskuldens placering vid slutet av åren 1978–1982
 Tabell 5. Statsskuldens fördelning på förfallotider (per 1983-06-30)
 Tabell 6. Några uppgifter om premieobligationslånen
 Tabell 7. Antal tecknare, emitterat belopp och genomsnitt per tecknare för Spar 66 – Spar 83 Vårlånet
 Tabell 8. Sparobligationslånen under budgetåret 1982/83
 Tabell 9. Vinstsparandets utveckling
 Tabell 10. Skattesparkontots utveckling
 Tabell 11. Skattefondkontots utveckling
 Tabell 12. Disponerad rörlig kredit vid slutet av budgetåren 1979/80–1982/83 (mkr)
 Tabell 13. Myndigheter med uppdragsverksamhet. Av regeringen medgivna kreditramar för rörliga krediter den 1 juli 1983

Tabell 1. Den svenska statsskulden

	79-06-30		80-06-30		81-06-30		82-06-30		83-06-30	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
Räntelöpande obligationslån	89 025	64,0	108 385	56,4	117 878	46,6	170 047	53,2	201 333	49,4
Premieobligationslån	16 150	11,6	19 900	10,4	21 225	8,4	23 225	7,3	26 025	6,4
Sparobligationslån	8 504	6,1	10 419	5,4	15 347	6,1	18 767	5,9	24 084	5,9
Statsskuldförbindelser	2 615	1,9	2 513	1,3	1 263	0,5	1 263	0,4	333	0,1
Statsskuldväxlar	—	—	—	—	—	—	—	—	58 710	14,4
Skattkammarväxlar	3 882	2,8	13 885	7,2	44 155	17,4	36 781	11,5	848	0,2
Lån hos statsinstitutioner och fonder	3 167	2,3	4 878	2,5	6 376	2,5	7 066	2,2	14 564	3,6
Ovriga lån	868	0,6	3	0,0	3	0,0	2	0,0	2	0,0
Totalt i Sverige	124 211	89,3	159 983	83,3	206 247	81,5	257 151	80,4	325 898	80,0
Lån utomlands	14 876	10,7	32 105	16,7	46 721	18,5	62 536	19,6	81 427	20,0
Totalt	139 086	100,0	192 088	100,0	252 968	100,0	319 686	100,0	407 325	100,0

Tabell 2. Förändringen av den svenska statsskulden

	1978/79		1979/80		1980/81		1981/82		1982/83	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
Räntelöpande obligationslån	26 138	77,2	19 360	36,5	9 493	15,6	52 168	78,2	31 286	35,7
Premieobligationslån	3 050	9,0	3 750	7,1	1 325	2,2	2 000	3,0	2 800	3,2
Sparobligationslån	2 010	5,9	1 915	3,6	4 927	8,1	3 420	5,1	5 317	6,1
Statsskuldförbindelser	62	0,2	-102	-0,2	-1 250	-2,1	—	—	-930	-1,1
Statsskuldväxlar	—	—	—	—	—	—	—	—	58 710	67,0
Skattkammarväxlar	-2 947	-8,7	10 003	18,9	30 270	49,7	-7 374	-11,1	-35 933	-41,0
Lån hos statsinstitutioner och fonder	1 000	3,0	1 710	3,2	1 499	2,5	689	1,0	7 498	8,6
Ovriga lån	864	2,6	-865	-1,6	-0	-0,0	-0	-0,0	-0	-0,0
Totalt i Sverige	30 176	89,1	35 772	67,5	46 264	76,0	50 904	76,3	68 747	78,4
Lån utomlands	3 673	10,9	17 229	32,5	14 616	24,0	15 815	23,7	18 891	21,6
Totalt	33 848	100,0	53 002	100,0	60 880	100,0	66 718	100,0	87 639	100,0

Tabell 3. Statsskuldens placering 31 december 1982 (mkr)

	Ränte- loppande obligations- lån	Statsskuld- förbin- delser	Skattkam- marväxlar (29174) Kortfristig upplåning hos banker m fl (3 180) Statsskuld- växlar (37 180)	Premie- obligationer (23 225) Spar- obligationer (21 087)	Lån hos stats- institutioner och fonder m m (10034) Övrigt (35 230) ⁴	Summa	%
<i>Inom landet</i>							
Riksbanken	23400 ¹	12	35396 ¹	—	—	58808 ¹	16
Affärsbanker	65 666	241	7077	186	—	73170	19
Sparbanker	4871	1	58	—	—	4930	1
Statliga myndigheter och fonder	797 ²	535	—	—	7779	9111	2
Försäkringsanstalter	31 386 ³	392	2 793	—	—	34571	9
Allmänna pensionsfonden	51 339	50	—	—	—	51389	14
Övriga kreditinrättningar	23 ²	—	—	—	—	23	0
Kommuner och av kommuner förvaldade fonder, landsting	60 ²	—	2 130 ¹	—	—	2 190 ¹	1
Aktiebolag och ekonomiska föreningar	833 ²	—	22693 ¹	—	2253	25779 ¹	7
Fonder o d	21 ²	—	—	—	2	23	0
Understödsföreningar o d	383 ²	1	—	—	—	384	0
Enskilda personer	393 ²	2	—	44 126	—	44 521	12
Ej specificerat (restpost)	363 ¹	—	17 ¹	—	2	382 ¹	0
<i>Utom landet</i>	36580	—	—	—	35228	71 808	19
Totalt	216 115	1 234	70 164	44 312	45 264	377 089	100

¹ Uppskattat belopp.

² I statsskuldboken inskrivet belopp.

³ Riksbolag.

⁴ Varav 35 220 utom landet.

Tabell 4. Statsskuldens placering vid slutet av åren 1978–1982

	1978		1979		1980		1981		1982	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
<i>Inom landet</i>										
Riksbanken ¹	24406	19	38956	22	38316	17	50486	17	58808	16
Affärsbanker	30061	23	31 980	18	48450	21	72842	25	73170	19
Sparbanker	2291	2	3345	2	4396	2	6013	2	4930	1
Övriga kreditinrättningar	71	0	244	0	40	0	31	0	23	0
Statliga myndigheter och fonder	4 262	3	4892	3	4960	2	5 706	2	9 111	2
Försäkringsanstalter	12 245	9	15 826	9	19598	9	24350	8	34571	9
Allmänna pensionsfonden	23 650	18	28633	16	35 110	15	43295	15	51 389	14
Kommuner och av kommuner förvaldade fonder, landsting	217	0	180	0	84	0	129	0	2 190 ²	1
Aktiebolag och ek föreningar	443	0	2 615	1	430	0	769	0	25 779 ²	7
Fonder o d	284	0	574	0	444	0	552	0	23	0
Understödsföreningar o d	483	0	519	0	452	0	442	0	384	0
Enskilda personer	20657	16	26636	15	34 413	15	38358	13	44 521	12
Ej specificerat (restpost) ¹	871	1	472	0	598	0	984	0	382	0
<i>Utom landet</i>	11 233	9	20 272	12	42 297	18	51 632	17	71 808	19
Summa	131 175	100	175 146	100	229 589	100	295 590	100	377 089	100

¹ Uppskattade belopp.

² Uppskattat belopp.

Tabell 5. Statsskuldens fördelning på förfallotider (per 1983-06-30)

År	Inhemsk skuld ¹ mkr	Utländsk skuld Miljoner enheter lånevaluta										Motsvarande i svenska kronor, Total skuld mkr	
		USD	DEM	FFR	CHF	BEC	NLG	JPY	GBP	SDR			
1983 ²	40916	709	20	—	21	77	—	20000	—	—	6208	47 124	
1984	56808	389	330	—	807	154	90	—	—	—	7 165	63973	
1985	34084	970	20	400	240	154	50	6 000	—	—	9096	43180	
1986	25774	1 197	255	130	525	154	115	8 400	50	500	17222	42996	
1987	15794	1 157 ³	825	120	298	154	130	10000	27	—	13536	29330	
1988	29577	1 708 ⁴	450	—	58	75	105	12000	27	—	15611	45188	
1989	19106	1071	700	—	78	75	80	24 000	27	—	11886	30992	
1990	12924	342	1 230	—	98	1	80	39000	27	—	8451	21 375	
1991	30906	270 ⁵	50	—	158	—	80	8000	27	—	3573	34 479	
1992	27335	29	175	—	135	—	80	31 200	14	—	2618	29953	
1993	17 252	1 229	50	—	—	—	60	22 400	—	—	10422	27674	
1994	690	29	50	—	—	—	20	—	—	—	427	1 117	
1995	152	179	50	—	—	—	20	—	—	—	1 573	1 725	
1996	8	29	—	—	—	—	20	—	—	—	276	284	
1997	8	128	—	—	—	—	10	—	—	—	1005	1 013	
1998	—	21	—	—	—	—	—	—	—	—	160	160	
1999	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	99	99	
2000	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	46	46	
2001	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2010	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	152	152	

Anm. Omräkning till svenska kronor har skett efter växelkurserna den 30 juni 1983.

¹ I sammanställningen ingår inte 14 564 mkr avseende lån hos statsinstitutioner och fonder för vilka någon uppsågsningstid inte är fastställd.

² Avser andra halvåret 1983.

³ Exklusive USD 650 milj som kan förtidsinlösas detta år på obligationsinnehavarnas begäran men som här inkluderas i 1989 års återbetalningar.

⁴ Exklusive USD 1 200 milj som kan förtidsinlösas detta år på obligationsinnehavarnas begäran men som här inkluderas i 1993 års återbetalningar.

⁵ Exklusive USD 150 milj som kan förtidsinlösas detta år på obligationsinnehavarnas begäran men som här inkluderas i 1995 års återbetalningar.

Tabell 6. Några uppgifter om premieobligationslånen

Lån av år	Lånebelopp mkr	Årlig vinstutlottning i % av lånesumman	Antal obligationer st	Högsta vinsten kr
1973 I	550	5,90	5500 000	2×400000
1973II	425	5,93	4 250000	2×400000
1974 I	600	5,93	6000 000	2×400000
1974 II	400	5,94	4 000000	2×400000
1974 III	700	6,00	7 000000	2×400000
1975 I	750	6,40	3 750 000	500000
1975II	550	6,40	2 750000	500000
1975 III	550	6,75	2 750000	500000
1976 I	600	6,90	3 000 000	500000
1976II	650	6,90	3 250000	500000
1976III	950	6,90	4 750000	500000
1977 I	600	7,25	3 000000	500000
1977II	500	7,25	2 500000	500000
1977 III	1 200	7,30	6 000 000	2×500000
1978 I	550	7,36	2 750000	500000
1978II	650	7,36	3 250 000	500000
1978 III	1 400	7,36	7 000000	2×500000
1979 I	1 000	7,40	5 000 000	625000
1979 II	1 200	7,40	6 000000	625000
1979 III	1 900	7,40	9 500000	2×625000
1980 I	1 300	8,00	6 500000	625000
1980 II	1 000	8,00	5 000000	625000
1980 III	2 000	8,00	10 000000	2×625 000
1981	600	9,00	3 000000	750000
1982 I	800	9,00	4 000 000	750000
1982II	900	9,00	4 500000	750000
1982 III	900	9,00	4 500000	750000
1983 I	800	9,00	4 000000	1 000000
1983II	2 000	9,00	10 000000	1 000000

Löptiden för lån av år 1973–1980 är tio år. För lån av år 1981–1983 är löptiden fem år. Vinstutlottningen sker två gånger om året vid olika tidpunkter för olika lån. Obligationer to m 1974 års lån är nominellt på 100 kronor och de därefter utgivna på 200 kronor.

Tabell 7. Antal tecknare, emitterat belopp och genomsnitt per tecknare för Spar 66 – Spar 83 Värmlånet

	Antal tecknare st	mkr	Medel- belopp per teckning kr
Spar 66	103823	424,2	4086
Spar 68	97584	339,3	3477
Spar 72	109846	556,7	5068
Spar 73	102568	531,5	5182
Spar 74	107526	582,4	5417
Spar 75	146721	912,5	6219
Spar 76	147006	908,6	6181
Spar 77	192795	1 248,3	6475
Spar 78	256035	2 149,7	8396
Spar 79	220160	1 967,3	8396
Spar Extra 80	100575	980,2	9746
Spar 80	333890	3 634,5	10885
Spar Extra 81	99606	1 084,6	10889
Spar 81	170529	1 645,7	9 703
Spar 82 Värmlånet	109345	1 495,8	13 679
Spar 82	254497	2 822,4	11 090
Spar 83 Värmlånet	114 639	1 354,4	11 815

Tabell 8. Sparobligationslånen under budgetåret 1982/83

	Låneskuld den 30 juni 1982 tkr	Krediterade räntor (värdestegr. netto) tkr	Sålda obligationer (inköpsvärde) tkr	Inlösta obligationer (inköpsvärde) tkr	Låneskuld 30 juni 1983 tkr
Spar 66	345949	26390	—	3761	368578
Spar 68	198679	9580	—	3521	204738
Spar 69	189137	-114556	—	74581	0
Spar 72	408865	-18499	—	74141	316225
Spar 73	280174	13145	—	6459	286860
Spar 74	479911	18038	—	22934	475014
Spar 75	1162688	80192	—	238957	1003923
Spar 76	1088980	76086	—	7276	1157790
Spar 77	1241135	146003	—	35336	1351802
Spar 78	1759399	224348	—	45502	1941245
Spar 79	2151845	163932	—	53189	2262588
Spar Extra 80	1112286	115683	—	19751	1208218
Spar 80	4036430	597666	—	131066	4503030
Spar Extra 81	1188845	124307	—	26917	1286236
Spar 81	1642436	217540	—	31028	1828948
Spar 82 Vårlånet	1480000	183427	15764	39998	1639193
Spar 82	—	106377	2822395	22988	2905784
Spar 83 Vårlånet	—	—	1343500 ¹	—	1343500 ¹
Totalt	18766759	1969659	4181659	834405	24083673

¹ Lånet slutredovisas efter budgetårets utgång.

Tabell 9. Vinstsparandets utveckling

År	Antal konton vid årets slut	Innestående vid årets slut mkr	Insatt under året (inkl räntor och sparpremier) mkr	Uttaget under året mkr	Vinstspar- grundande saldoökningar mkr
1972	348344	124,3	130,2	5,9	126,2
1973	482068	983,0	983,0	124,5	778,1
1974	568747	1565,1	774,6	278,0	667,0
1975	659700	2240,1	1014,2	339,2	819,9
1976	799600	3010,9	1285,8	514,8	1013,0
1977	1045850	4270,1	1940,3	668,6	1653,3
1978	1135400	5635,0	2369,4	999,9	2281,5
1979	1194240	6980,1	2747,3	1442,7	2206,5
1980	1254657	8440,2	2881,0	1410,7	2718,8
1981	1333500	10079,7	3330,1	1654,7	3143,7
1982	1425900	11876,7	4220,8	2422,4	765,8
1983 juni	1470000	12236,6			2846,2

Tabell 10. Skattesparkontots utveckling

År	Antal konton	Innestående sparbelopp (inkl bundet sparande) mkr	Antal sparbevis	Bundet sparbelopp mkr
1978 dec	386200	306,0		(ingår för 1979)
1979 dec	461900	1910,9	436000	1968,1
1980 dec	556400	4038,4	476100	1843,9
1981 dec	658300	6611,1	522700	2050,1
1982 dec	752400	9619,5	577950	2252,5
1983 juni	786100	10626,8		

Tabell 11. Skattefondkontots utveckling

År	Antal konton	Innestående sparbelopp (inkl bundet sparande) mkr	Antal sparbevis	Bundet sparbelopp mkr
1978 dec	43 100	27,6	(ingår för 1979)	
1979 dec	47 200	157,1	44900	151,2
1980 dec	75600	307,3	53700	160,4
1981 dec	307300	1 403,9	269450	1 100,2
1982 dec	456700	3 177,6	417 250	1 817,6
1983 juni	536500	4 168,9		
Företagsanknutna aktiesparfonder				
1981 dec	44 700	175,4	44300	171,6
1982 dec	53000	380,7	43 750	205,5
1983 juni	58000	444,0		

Tabell 12. Disponerad rörlig kredit vid slutet av budgetåren 1979/80–1982/83 (mkr)

Myndighet m fl	Av riksdagen beviljad högsta kredit den 1/7 1983	Den 30 juni utnyttjad kredit			
		1980	1981	1982	1983
Televerket	1 950,0	1 255,0	1 140,0	743,0	145,0
Televerket: Abonnentutrustningar	1 200,0	—	72,7	550,0	1 100,0
Statens järnvägar	500,0	120,0	408,0	138,0	408,0
Statens vattenfallsverk	350,0	—	—	—	—
Domänverket	600,0	—	—	—	20,0
Postverket	120,0	—	—	—	—
Luftfartsverket	40,0	—	—	—	—
Förenade fabriksverken	300,0	115,0	172,0	—	91,0
Riksförsäkringsverket	100,0	—	—	—	—
Statens jordbruksnämnd					
Prisreglering på jordbruksområdet	120,0	19,6	27,3	51,6	10,0
Säsongmässig lagring av jordbruksprodukter	250,0	133,3	193,1	59,9	77,5
Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö	50,0	—	50,0	—	—
Råvarukostnadsutjämning	40,0	—	—	—	2,7
Lantbruksstyrelsen					
Förvärv av skogsmark	200,0	137,3	164,0	181,5	122,2
Markförvärv för jordbrukets rationalisering	25,0	—	—	—	—
Skogsstyrelsen	55,0	—	—	—	—
Kammarkollegiet	200,0	93,0	—	45,0	200,0
Svenska reproduktions AB	0,7	—	—	—	—
Karlskronavarvet AB	8,0	—	—	—	—
Svenska skeppshypotekskassan	139,0	12,5	12,9	20,4	—
Svenska Tobaks AB	10,0	—	—	—	—
AB Vin- och spritcentralen	10,0	—	—	—	—
Svensk spannmålshandel	35,0	—	—	—	—
Sveriges exportråd	10,0	—	—	10,0	10,0
Allmänna bevakningsaktiebolaget	3,0	—	—	—	—
Norrbottnens järnverk AB	125,0	—	—	—	—
Stiftelsen Samhällsföretag	400,0	136,0	100,0	—	—
Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling	3,0	—	—	—	—
Forskningsstiftelsen Svensk Gruvteknik	16,0	—	—	—	12,4
Statliga myndigheter med uppdragsverksamhet	200,0	36,8	20,8	14,3	7,4
Regeringen (JoU 1970: 3, FOU 1974: 8 och 11, NU 1975/76: 49 och 1981/82: 52)	3 900,0	906,2	1 059,0	364,6	820,2
Summa	10 959,7	2 964,6	3 419,9	2 178,3	3 026,4

Tabell 13. Myndigheter med uppdragsverksamhet. Av regeringen medgivna kreditramar för rörliga krediter den 1 juli 1983

Myndighet	Kronor
Domstolsverket	7 000 000
Försvarets datacentral	4 000 000
Försvarets forskningsanstalt	5 000 000
Flygtekniska försöksanstalten	7 000 000
Statens hundscola	2 000 000
Statens bakteriologiska laboratorium	18 000 000
Trafiksäkerhetsverket	1 000
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	15 000 000
Statens väg- och trafikinstitut	3 000 000
Statens geotekniska institut	2 000 000
Myntverket	500 000
Statistiska centralbyrån	12 000 000
Datamaskincentralen för administrativ databehandling	16 000 000
Statens institut för personaladministration och personalutbildning	2 500 000
Statens veterinärmedicinska anstalt	30 000 000
Lantbruksstyrelsen, djurens sjuk- och hälsovård	3 000 000
Statens lantbrukskemiska laboratorium	1 000 000
Statens maskinprovningar	2 000 000
Statens utsädeskontroll	2 000 000
Konsumentverket	200 000
Patent- och registreringsverket	1 000 000
Statens löne- och pensionsverk	1 000 000
Statens planverk	500 000
Statens lantmäteriverk	26 000 000
Sveriges geologiska undersökning	500 000
Styrelsen för teknisk utveckling	1 000 000
Sprängämnesinspektionen	2 000 000
Statens provningsanstalt	500 000
Marintekniska institutet	6 000 000
Rikssantitvarieämbetet	2 000 000
Statens mät- och provråd	500 000

